

Rom Pol Rom n̄ibi b̄i kal̄ip köp kal̄i kliñ r̄ika

Pol Rom n̄ibi b̄i kal̄ip köp kal̄i kliñ r̄ika

¹Yad Pol. Kraiſ Jisas wög gi ñeb b̄i n̄ipe m̄idpin. God ȳip hag lö, Kraiſ Jisas manö aij ud arep b̄i ap m̄idpin. God n̄ipe ȳip udö, God manö aij u ud ajm̄idin. * ²Pen manö aij an̄ibu, God hadame nöp b̄i manö hagep n̄ipe gau kal̄ip hagö, kale God Manö u Manö U† u kal̄i kliñ r̄iköm hagla rö nöp ga. * ³Manö U† kal̄i kliñ r̄iköm hagla an̄ibu, kale God Ñ† n̄ipe manö u nöp hagla. Ram m̄inöŋ i† i lau u, b̄i ne Depid r̄ikö, r̄ik dam dap̄il göm, n̄ip yag daula. ⁴Pen n̄ipe ke God, n̄ipe ke u† yab† u, n̄ipe umöm uraka u me, klö ke yab† an̄ibu n̄iŋun n̄iŋbun, n̄ipe God Ñ† n̄ipe yab†, B̄i Kub hon Jisas Kraiſ.

⁵Jisas Kraiſ ȳip mög n̄iŋöm ud aij ga. Jisas Kraiſ hib n̄ipe adö araŋ, a göm, God b̄i gau abe ȳip abe hag löm haga, kale m̄inöŋ naböŋ gau r̄igoŋ r̄igoŋ n̄ibi b̄i magöŋhalö yab† kal̄ip Jisas manö aij hag ñibe, kale manö aij an̄ibu n̄iŋ udöm, hagöp rö nöp göl, a ga. * ⁶Pen kale Rom n̄ibi b̄i m̄idpim au, God kalöp u rö nöp Jisas Kraiſ n̄ibi b̄i n̄ipe ke hag la.

⁷An̄ib u, kalöp Rom kai, God, n̄ibi b̄i yad m̄ideilaŋ, a göm ud m̄idmagö yab† löp gau, kalöp köp i kal̄i kliñ r̄ikabin. Bapi God, B̄i Kub Jisas

* **1:1:** Ap 9:15 * **1:2:** Ro 16:25-26 * **1:5:** Ap 26:16-18; Gal 2:7-9

Krais, kalöp ud aij g+mil, abad m+id aij g+lö me, kale agam+j m+id aij g+mim. *

Pol daun kub Rom arnam, a göm, gas+ u n+ija

⁸ Manö nöd hagn+g gabin u, kale Jisas Krais n+ij udpim u, n+ibi b+ ram m+nöñ goł adsagö gau magöñhalö aiud an+ibu n+ijöm haglö arab. An+ib u, yad Jisas Krais n+p sabe gem, God n+p aij a gabin. ⁹⁻¹⁰ Yad God Ñ+ n+ipe manö aij u, gas+ añ+ u nöp n+ijem klö gem, hag ñ+ ajem, God n+p wög g+m+idin. God n+ipe n+ijöb, yad n+p sabe gem, pör nöp hib kale hagabin. God n+ipe adan hi+kö, kale m+idpim au am n+ijnabin, a gem, n+p sabe gabin. *

¹¹ Jisas manö aij n+ipe r+imnap kalöp hag ñ+nö, God Ana n+ipe ana kalöp nan aij ap ñö, ana kalöp añ dañ p+idöñ m+idaimim, a gem, kale m+idpim au am n+ijnam a gem gas+ u pör n+ijnabin. ¹² Pen adö an+ibu nöp wasö. Yad aunabin u, yad Jisas Krais n+ij udpin rö n+ijmim, kale ana kalöp añ dañ p+idöñ udmim, Jisas Krais n+p n+ij ud p+idöñ yab+ g+nabim. Pen an+ig unbö rö, kale Jisas Krais n+ij udpim rö n+ijem, yad u rö nöp ana yad añ dañ p+idöñ udem, Jisas Krais n+p n+ij ud p+idöñ yab+ g+nabin.

¹³ Añ mam b+. Yad kalöp am n+ijnam, a gem, gas+ u pör n+ijm+idin u pen adan m+idageia. Amem, Jisas Krais manö aij u hag ñ+nö, kale manö aij u n+ijmim, hagöp rö nöp n+ij udmim, Jisas Krais n+p n+ij udpe, n+ipe kalöp ud as+k yun+m, a g+ gas+ n+ijnbin. M+nöñ naböñ ke ke gau, n+ibi b+ r+imnap

* **1:7:** Nab 6:25-26 * **1:9-10:** Ap 19:21; Ro 15:23

an kalip gau ginö rö, am an kalöp au u rö nöp g+bnep. *

¹⁴ Pen Jisas Kraiss yip ud kam+ñ yua u me, yad gasi n+ñbin yad nan naböñ m+dpöp. Yad n+bi b+ gau manö aij n+pe u hag ñ+nam. Grik n+bi b+ gau abe, Grik n+bi b+ wasö gau abe, n+bi b+ kal+ kfiñ n+ñbal gau abe, n+bi b+ kal+ kfiñ n+ñagpal gau abe, kalip magöñhalö manö aij n+pe u hag ñ+nam, a gem, gasi u n+ñbin. ¹⁵ An+bu u me, yad kale daun kub Rom m+dpim gau u rö nöp, am Jisas manö aij u kalöp hag ñ+nam, a gem, gasi añ+ u nöp n+ñabin. ¹⁶ Jisas Kraiss manö aij n+pe u God p+dpöp halö hagab u me, n+bi b+ manö an+bu n+ñ udeinabol u, manö aij an+bu kalip ud as+k yunab; Juda n+bi b+ gau abe, Juda n+bi b+ wasö gau abe, kalip magöñhalö ud as+k yunab. An+bu u, yad Jisas manö aij n+pe u gasi n+ñem, gasi halö nöp m+dpim.

* ¹⁷ Jisas manö aij u n+ñun n+ñbun, God n+pe aigöl göm n+bi b+ nan si nan naij g+pal gau kalip n+bi b+ aij, a g+nab. N+bi b+ gau kale g+ aij g+pal u n+ñöm, God kale n+bi b+ kam+ñ aij, a gagnab; kale Jisas manö aij u n+ñ udpal u n+ñöm, kale n+bi b+ kam+ñ aij, a g+nab. Adö an+bu nöp, God Manö kal+ kfiñ r+köm hagla, “N+bi b+ God Manö hagöp rö n+ñ udnabol gau, God kalip n+bi b+ aij, a gö, kale kam+ñ yöl m+deinabol,” a ga. *

N+bi b+ Jisas Kraiss n+ñ n+ñ udagnabol gau manö kub n+ñnabol

¹⁸ N+bi b+ God Manö n+ñö n+ñblap u pen n+bi b+ r+mnap God n+ñ gasi n+ñagöm, g+ naij göm,

* **1:13:** Ap 19:21 * **1:16:** Mak 8:38; 1Ko 1:18-24; Ap 13:46

* **1:17:** Ro 3:21-22; Hab 2:4

God Manö niṅö u paṭu giṗal. Anib u me, God niṗe kal göm, kalip manö kub hagnig gab. ¹⁹ God niṗe aigale Bi rö midöp, niṗe ke waiö lö niṅbal. * ²⁰ Niṗe hadame dagol gau minöṅ naböṅ gi la ñin u rikö, niṗe God kiö halö yabiṭ pör pör midöp u waiö midö niṅbal. God niṗe nan niḥön niḥön gi la gau nöṗ niṅöm, niṗe aigale Bi rö midöp u niṅblap. Niṅageinaböl u, nan kale. * ²¹ Anib u, God niṗ niṅbal u pen niṗ aij, a göm, hib niṗe u haglö adö aragöp. Gasṭ haṭowaṭö niṅöm, hauṭ alöm, siḅön göṗ gau rö midpal. * ²² Hon niḅi bi gasṭ aij niṅmidun, a giṗal u pen kale niḅi bi hauṭ rö midpal. * ²³ God pör midöp u niṗ hauṭ göm, nan yiḥariṅ riṃnap udöm, niḅi bi rö gi löm, wal yaur rö gi löm, haino sara rö gi löm, nan anib gau, god hon, a göm, sabe giṗal. * ²⁴ Anig giṭö, God kalip arö gö, kale gasṭ naj yabiṭ niṅöm, niḅi si bi si göm, nagi naj adö anibu amöm, hañ roman kale ke gi naj giṗal.

²⁵ God Manö niṅö u arö göm, manö piral niṅ udpal. God nan gi la gau nöṗ sabe göm, niṗe nan gi la gau nöṗ hib haglö adö aröp. Pen God nan magöḥhalö gi la u, hib niṗe haglö adö arböp. Hib niṗe nöṗ pör pör nöṗ hagno adö aran. Anib unbö rö aij.

²⁶ Kale anig göl gi naj yabiṭ geila u me, God kalip arö gö, nan nable yabiṭ göṗ adö u nöṗ giṃidal. Niḅi gau, bi kabö göl ud midöl rö arö göm, niḅi riṃnap aip nagi naj adö riṃnap giṗal.

* **1:19:** Ap 14:15-17; 17:24-28 * **1:20:** Job 12:7-9; Sam 19:1

* **1:21:** Ep 4:17-18 * **1:22:** Jer 10:14 1Ko 1:20 * **1:23:** Dud 4:15-19; Sam 106:20

27 Bî gau u rö nöp, nîbi kabö göl ud mîdöl rö arö göm, bî ap bî ap nîp nîjō mab rö inō, bî gau kale ke nöp gî naj yabîl gîpal. Anîg göm pen ilōn udpal. *

28 Hainō God manō nîjagnabun, a göm, gasî nîjla u me, God kalîp arö gö, nan naj nan gagep kalîp mîdmagö pîtu göp gau nöp gîpal. 29 Pen kalîp nan naj gep adö u gasî añî u nöp lö, kale naj yabîl nöp göl göm, nan gau hon nöp mîdan, a göm, gasî u nîjöl göm, haḷōwatö gî naj göl göm, gîpal. Nîbi bî nan aij kale gau yad rö lagöp a göm, gasî naj nîjöm, wîp alöm, pen pen göm, pîral hagöm, gasî naj nöp nîjbal. Pen, nöp hagöp yîp hagöp, a göm, 30 nîbi bî hag juöm, God nîp mulu kal nîjöm, nîbi bî hag pro göm, hanîp nöp nîbi bî kub, a gî nîjlan, a göm, hib kale u ke dap ranbal. Gasî hain nîbö adö rîmnap nîjun gî naj gun, a göm, gasî kale anîbu nöp nîjbal. Nîme nap manō hagpal u rîb jubal. 31 Kale gasî rîmîd lagöp. Manö ke hag lîbal adö u hain gagpal. Nî pai amîlîp apîlîp kale ke gau mîdmagö lagpal. Nîbi bî rîmnap nîjlö, mög gagöp. 32 Gîpal anîbu, God wasö gö ilōn kub udep u nîjbal u pen kale ke göm aka nîbi bî rîmnap aîp göm, u gî aij gabun, a gîpal.

2

God manö kub hagöm, manö kabö göl nöp ud asîknab

1 Pen kale nîbi bî rîmnap kalîp hag jumim hagnabim, “Nîbi bî gau nîhön gînîg nan si nan

* 1:27: Lep 18:22; 20:13; 1Ko 6:9

naij gɨpal,” a gɨnabim u pen kale ke u rö nöp gɨpim u me, God nɨŋöm kalöp manö kub hageinab u, kale abe manö pen hagmim rö lagnab. * ² Hon nɨŋbun, God nɨpe manö nɨŋö nöp hagöp. Anɨb u, nɨbi bɨ anɨg unbö rö gɨnaböl gau, kalɨp manö kub hagnab u, manö kabö göl nöp hagnab. ³ Nɨbi bɨ nan si nan naij gɨpal gau, a gɨmim, hag junabim u pen kale ke u rö nöp gɨpim. Anɨb u, kale gasɨ nɨhön nɨŋbim? God hanɨp manö kub hagagnab a gɨmim nɨŋbim aka? ⁴ God bɨ aij, kalöp nɨbi bɨ pör mög yabɨl nɨŋöm, agamɨj hain rɨk damöm, yɨŋɨd kal gagöp u nɨŋbe, nɨpe bɨ yɨharɨŋ ap rö löp ar? Pen nɨŋim! Nɨpe agamɨj hain rɨk mɨdöp u, yad yɨŋɨd kal juageinabin, kale nan si nan naij gɨpal gau, nɨhön gɨnɨg anɨg gɨpun a göm, arö göl, a göm, agamɨj hain rɨk mɨdöp. * ⁵ Pen God agamɨj hain rɨk mɨdöm yɨŋɨd kal gagöp u, kale nan si nan naij gɨpim u, nɨhön gɨnɨg anɨg gɨpun, a gɨmim, arö gagpim. Kale manö nɨpe jɨ nɨŋmim, nan si nan naij gɨpim gau nöp göl gɨ mɨdpim. Anɨb u, God nɨbi bɨ gɨnaböl gɨnaböl rö nɨŋöm, manö kub hagnab ñɨn u, kale manö kub yabɨl nɨŋnabim. Ñɨn anɨbu, nɨpe manö kub hagöm, kabö rö nöp hagnab u, waiö nɨŋnaböl. Nan si nan naij gɨpim u, nɨpe nɨŋöm kal göm kalöp ilön pen ñɨnab. ⁶ “Nɨbi bɨ añɨ añɨ gɨnaböl gɨnaböl rö nɨŋöm, God kalɨp u rö nöp añɨ añɨ pen ñɨnab.” *

⁷ Ñɨn anɨbu nɨbi bɨ an, God hanɨp mailö aij nɨpe ñöm, manö aij hagöm, kamɨŋ pör mɨdep magö u ñɨnab, a göm, nɨbi bɨ rɨmnap kalɨp pör pör gɨ

* **2:1:** Mad 7:1-2; Jon 8:7 * **2:4:** Ep 1:7; 2Pi 3:15 * **2:6:** Sam 62:12; Pro 24:12; Mad 16:27; 2Ko 5:10

aij gɪpal gau, God kalɪp kamɪŋ pör mɪdep magö u ñɪnab. ⁸ Pen nɪbi bɪ an an, nan hañ romanɪ kale ke nöp gasɪ nɪŋöm, nagɪ aij adö anɪbu jɪ nɪŋöm, nagɪ naj adö u arnaböl gau, God kalɪp nɪŋö mulu yabɪɪ lugö, kal juöm, ilön kub yabɪɪ ñɪnab. *

⁹ Pen Juda nɪbi bɪ gau abe, Juda nɪbi bɪ wasö gau abe, nagɪ naj adö u geinaböl u, God kalɪp hagö, kale magöŋhalö uɪham mɪdöl göm, gasɪ mɪlö yabɪɪ löl göm, gɪ mɪdeinaböl. ¹⁰ Pen Juda nɪbi bɪ gau abe, Juda nɪbi bɪ wasö gau abe, gɪ aij geinaböl u, God kalɪp magöŋhalö mailö aij nɪpe ñöm, manö aij hagöm, ud aij gö, mɪd aij gɪnaböl. ¹¹ Nɪhön gɪnɪg: God nɪpe böŋ lap aka böŋ lap aragnab. Kabö göl nöp nɪŋöm, nɪbi bɪ gau kalɪp ud asɪk ke ke lɪnab.

¹² Juda nɪbi bɪ wasö gau, lo Mosɪs haga nɪŋagal gau, nan si nan naj geinaböl u, lo manö nɪŋagal u pen kale ram mɪnönɪ naj arnaböl. Pen nɪbi bɪ lo Mosɪs haga nɪŋbal gau, nan si nan naj geinaböl u, God lo manö anɪbu udöm, kalɪp manö kub hagnab. ¹³ Nɪbi bɪ lo manö nɪŋmɪdal gau, God kalɪp, nɪbi bɪ aij yad, a göm hagagnab. Nɪbi bɪ lo manö hagöp rö nöp gɪnaböl gau nöp, God kalɪp, nɪbi bɪ aij yad, a gɪnab. ¹⁴ Juda nɪbi bɪ wasö gau lo Mosɪs haga nɪŋagal. Pen kale gasɪ kale ke nɪŋöm, lo manö hagöp rö geinaböl u, gasɪ magö kale ke lo rö mɪdöp. * ¹⁵ Kale anɪg göl gasɪ nɪŋöm gɪpal u me, hon nɪŋun nɪŋbun, lo manö u aŋ kale daŋ mɪdöp. Ñɪn rɪmnap gɪ damöm, aŋ kale yaŋ, “Gɪ naj gabun,” a göm nɪŋbal. Pen ñɪn rɪmnap gɪ damöm, aŋ kale yaŋ, “Gɪ aij gabun,” a göm nɪŋbal.

* 2:8: 2De 1:8 * 2:14: Ap 10:35

¹⁶ Jisas Kraiss manö aij hag ñi ajm+idin u hagab, manö kub hagep ñ+n u, God Jisas Kraiss n+ip hagö, n+bi b+ nan si nan naj pi göl g+pal gau hag hi+k waiö lö, n+pe gasi magö kale ke m+dmagö a+ kale dan n+hön n+hön hagöp u n+ñöm, kal+ip manö kub hagnab.

God n+pe lo manö han+ip ña u me, hon Juda kai n+bi b+ n+pe ke yab+ñ m+dpun, a g+la

¹⁷ Pen kale Juda n+bi b+ gau, hib kale ke dap ranöl g+ hagpim, “God n+pe lo manö han+ip ña u me, n+bi b+ n+pe ke yab+ñ m+dpun. ¹⁸ Hon lo manö n+ñbun u me, nag+ adö an+bu aij, nag+ adö an+bu naj, a g+ gasi n+ñun, God n+ip aij göp adö u nöp g+pun,” a g+ipim. ¹⁹ Pen manö adö ap hagpim, “N+bi b+ n+ñagpal gau kal+ip hag ñ+ aij gun, n+bi b+ amgö we gö s+bön göp rö m+dpal gau kal+ip hag ñ+ aij gun, ²⁰ n+bi b+ lo manö n+ñagpal gau kal+ip hag ñ+ aij gun, ñ+ pai pro gau kal+ip hag ñ+ aij gun g+pun,” a g+ipim. Hagpim an+bu hagpim, “God n+pe lo manö han+ip ña u me, gasi aij magöñhalö abe, gasi n+ñö magöñhalö abe hadö n+ñbun,” a g+ipim. *

²¹ Kale lo manö u n+ñmim, n+bi b+ gau kal+ip hag ñ+bim u pen manö n+bi b+ gau hag ñ+bim rö kale ke gagpim. N+bi b+ r+mnap kal+ip hagpim, “Nan si udagmim,” a g+ipim u pen kale ke nan si udpim aka? * ²² N+bi b+ r+mnap kal+ip hagpim, “N+bi si b+ si gagmim,” a g+ipim u pen kale ke an+g g+ipim aka? N+bi b+ r+mnap kal+ip hagpim, “Nan hañowañö gau God rö sabe gagmim,” a g+ipim u pen ram sabe

* **2:20:** 2Di 3:5 * **2:21:** Mad 23:3-4

gipal migān anib gau ammin, nan dap libal gau rimnap si udpim aka?

²³ Hib kale u ke dap ran limim hagpim, “God lo u hanip Juda nibi bi ña,” a gipim u pen manö nipe u rib jubim rö, hib nipe u rö nöp hag jubim aka? ²⁴ Gi naj gipim anibu, bi ap nöd God Manö kali kñ rikom haga rö nöp gipim. Nipe haga, “Kale Juda nibi bi, God lo manö niñbun a gipim u pen kale ke mid aij gagpim rö, Juda nibi bi wasö gau,

God nip hag jubal,” a ga. *

²⁵ Kale Juda kai, God nibi bi nipe midaiun, a gimim, ñi gau yag dapim, pör pör wañ hañ rib gi dö gipim. Pen lo manö nipe u rib jumim, ke niñnabim rö ginabim u, nibi bi yiharñ ñi wañ hañ rib gi dö gagal rö u midnabim. ²⁶ Anib unbö rö, nibi bi au Juda wasö, ñi hañ rib gi dö gagal gau, lo manö hagöp rö geinaböl u, God kalip nibi bi ñi hañ rib gi dö gipal u rö niñnab. *

²⁷ Juda nibi bi wasö, ñi hañ rib gi dö gagal gau, lo manö hagöp rö gipal. Pen kale Juda kai, Mosi lo kali kñ rika u udmim, ñi hañ rib gi dö gipim u pen lo manö rib jubim u me, kalöp manö kub mideinab.

²⁸ Hon nibi bi rimnap hagpun, nibi bi ñi hañ rib gi dö gipal gau nöp Juda nibi bi kabö göl, a gipun u pen u manö niñö hagagpun. Nibi bi an an kale Juda nibi bi kabö göl midpal? Hañ romanö nöp niñun, Juda nibi bi aka Juda nibi bi wasö, gun, hagagnabun. ²⁹ Juda nibi bi kabö göl gau, añ kale dan niñun hagnabun, bi anibi nipe

* 2:24: Ais 52:5 * 2:26: Gal 5:6

Juda nɪbō kabō göl, a gɪnabun. Mɪdmagö nɪpe u hañ rɪb gɪ dö gɪ mɪdöp nɪɲnabun u, bɪ u bɪ Juda kabō göl, nɪbi u nɪbi Juda kabō göl, a gɪnabun. Lo Mosɪs kalɪ klɪñ rɪka u gö, mɪdmagö kale au hañ rɪb gɪ dö gagep; God Ana nɪpe nöp mɪdmagö kale au hañ rɪb gɪ dö gɪnab. Nɪbi bɪ mɪdmagö kale unbö rö mɪdöp gau, nɪbi bɪ gau kalɪp nɪɲlö hib mɪdagöp, pen God nɪɲö hib mɪdöp. *

3

God hagab rö nöp gab

¹ Anɪg hagabin u, bɪ ap hagnab, “Juda nɪbi bɪ wasö, hañ rɪb gɪ dö gagal rö mɪdaibnop aij gɪböp,” a gɪnab u pen adö anɪbu hagagɪn. ² Juda nɪbi bɪ mɪdpun u aij yabɪɪ mɪdpun. Manö yad ke nɪbi bɪ rɪmnap kalɪp hag ñöl, a göm, God hanɪp Juda nɪbi bɪ nöp manö aij nɪpe ña. ³ Pen Juda nɪbi bɪ rɪmnap nɪhi bɪ manö klö hagla rö gagla. Anɪg gɪla u, God manö klö kalɪp haga u arö gɪnab aka? ⁴ Wasö yabɪɪ, arö gagnab. Nɪbi bɪ gau magöɲhalö ñɪn rɪmnap piral hagnaböl, pen God nɪpe bɪ nɪɲö yabɪɪ hagöm, hagab rö nöp gɪnab. Manö anɪbu rö God Manö u kalɪ klɪñ rɪköm hagla, “God, ne manö kabō göl nöp hagpan u, nöp manö rɪmnap pen hagöl rö lagöp. Nöp manö kub hageinaböl u, manö ɪf ap mɪdageinab,” a ga. *

⁵ “Hon pör pör gɪ naj gɪnabun u, nɪbi bɪ rɪmnap nɪɲöm, God pör pör gɪ aij göp u waiö nɪɲnaböl. Anɪb u, God hanɪp kal göm manö kub hagnɪg gab

* **2:29:** Dud 30:6; Kol 2:11 * **3:4:** Sam 51:4

u aij gagöp,” a gɨnabun aka? (Pen manö anɨbu, nɨbi bɨ nɨñöm hagpal rö nöp hagabin.) ⁶ Wasö yabɨ! God nɨbi bɨ magöŋhalö manö kub hagnab u, böŋ lap aka böŋ lap aragnab; kabö göl adö u nöp hagnab.

⁷ Pen kale rɨmnap hagnabim, “Hon pör pör piral adö rɨmnap gɨnabun u, nɨbi bɨ rɨmnap nɨñöm, God pör pör nɨñö nöp hagöp u waiö nɨñöm, Bɨ mailö halö yabɨ mɨdöp, a göm, hib nɨpe haglö adö arnab. Anɨb u, nɨhön gɨnɨg God hanɨp nɨbi bɨ nan si nan naij gep, a göm, manö kub hagöm, ilön kub ñɨnab?” ö gɨnabim. ⁸ Manö piral anɨbu rö hagnabim, “Nan si nan naij u nöp gɨno gɨno, God hanɨp mög yabɨ nɨñöm, nan si nan naij ke ke iru yabɨ gɨnabun anɨbu nɨñöm arö gɨnab u, nɨbi bɨ gau nɨñöm, nɨpe bɨ aij unbö ke a göm hib nɨpe haglö adö arnab,” a gɨnabim. Pen nɨbi bɨ rɨmnap yɨp ke hag juöl gɨ, Pol manö anɨbu rö hagöp, a gɨpal. Manö anɨbu rö yad hagagɨn! Piral hagpal rö, God nɨñö, kalɨp manö kub hagöm, pen ilön kub ñɨnab.

Nɨbi bɨ aij ap mɨdagpun

⁹ Anɨb u, nɨhön hagun? God nɨñö, hon Juda nɨbi bɨ gau mɨd aij gɨpun; Juda nɨbi bɨ wasö gau mɨd aij gagpal, a gun aka? Wasö! Mɨdö nöp me hagnab rö, hon nɨbi bɨ magöŋhalö, Juda nɨbi bɨ gau abe, Juda nɨbi bɨ wasö gau abe, nan si nan naij nagɨ adö anɨbu hanɨp klö gɨ tɨp gɨ ud arnɨg gab. *

¹⁰ Manö anɨbu rö, God Manö u kalɨ kɨñ rɨköm hagla,
“Nɨbi bɨ pör gɨ aij gɨnaböl rö rɨmnap mɨdagpal. *

* **3:9:** Ro 1:18–2:24; 3:23

* **3:10:** Sam 14:1-3; 53:1-3

- 11 Nibi bi, nagi adö anibu aij,
nagi adö anibu naj, a göm niñbal gau rimnap
midagpal.
- Nibi bi, ‘God lau adö arun,
niþ aip midaiun,’ a gi niñbal gau rimnap
midagpal.
- 12 Nibi bi gau magöñhalö God niþ arö göm,
nibi bi naj rö midöm,
nan si nan naj nöþ giþal.
Kale magöñhalö unbö rö nöþ giþal.
- 13-14 Aþab kale u ado malo göm,
pör piral yabiþ nöþ hagpal.
Rugu miþan kale u, wip umö paþu gi aij gaglö,
haññ naj auöp u rö midöp.
Nibi bi rimnap kalip niñlö mulu lugö, hag juöm,
manö naj hagpal u, re naj hauaþ rö midpal.
*
- 15 Kal naj yabiþ juöm,
nibi bi gau kalip ilön ñun,
al pak lun, a göm,
gasi u nöþ niñöm, *
- 16 nibi bi gau kalip pör gi naj giþlö,
gasi iru yabiþ nöþ niñbal.
- 17 Nibi bi gau aip midöm,
agamij mid aij göl rö lagöp.
- 18 God bi kub niñ midöp, a göm,
piñññ gagpal,” a giþa. *
- 19 God lo manö anibu hanip Juda nibi bi nöþ ña
u me, manö anibu magöñhalö hanip Juda nibi bi
hagab. Anib u, God manö kub hagnab ñin u, nibi

* **3:13-14:** Sam 5:9; 10:7; 140:3 * **3:15:** Ais 59:7-8 * **3:18:**
Sam 36:1

bɪ ram mɪnɔŋ gau gau magɔŋhalö manö pen ap hagöl rö lagnab; kale magɔŋhalö manö mɪdeinab. ²⁰ Anɪb u, bɪ ap lo manö hagöp rö geinab u, God bɪ anɪbu nɪp, bɪ aij yad, a gagnab. Pen God lo hagöp rö nɪŋun, hon nan si nan naj gɪpun, a gun nɪŋnabun. *

Nɪbi bɪ Kraiŋ nɪp nɪŋ udpal gau nöp, kalɪp nɪbi bɪ asɪŋ mɪdagöp aij yad, a gɪnab

²¹⁻²² Anɪbu, pen mɪŋni, Mosɪs abe, bɪ God manö hagep bɪ gau abe, gɪnab a göm, kalɪ kɪŋ rɪkɔm hagla rö, Jisas Kraiŋ hanɪp a göm uma u me, nɪp nɪŋ udno, God hanɪp hagnab, “Kale nɪbi bɪ aij yad,” a gɪnab. Pen hon Juda nɪbi bɪ gau abe, Juda nɪbi bɪ wasö gau abe, lo adö u nöp nɪŋun gɪno, anɪg hagagnab. *

²³ Hon nɪbi bɪ magɔŋhalö nan si nan naj gɪpun rö, God mailö magö aij nɪpe ñöb udun rö lagöp u pen ²⁴ God hanɪp mög nɪŋöm, Kraiŋ Jisas yuö apöm hanɪp rau adog uda u me, God hanɪp nɪbi bɪ aij yad a gɪnab. *

²⁵ Yad aigöl gem, nɪbi bɪ nan si nan naj gɪpal gau kalɪp nɪbi bɪ aij yad, a gɪnabin u nɪŋöl, a göm, God nɪpe Kraiŋ Jisas nɪp nan sabe gep rö mɪnɔŋ naböŋ iɪ i hag yua. God nɪpe nɪbi bɪ nan si nan naj nöd gɪla gau, manö kub hagöm, kal juöm, ilön pen ñöm, böŋ nöp al pak lɪböp u pen nɪpe agamɪj hain rɪk mɪdöm, anɪg gaga. Pen uri Kraiŋ Jisas nɪpe apöm, nɪbi bɪ nan si nan naj gɪpal gau magɔŋhalö hañ romanɪ nɪpe ke udöm ilön kub udöm uma. Anɪb u me, nɪbi bɪ an an, hagape nɪpe

* **3:20:** Sam 143:2; Ro 7:7; Gal 2:16

* **3:21-22:** Gal 2:16

* **3:24:** Ro 5:1

nan si nan naj yad h̄k ḡi yuöp, a göm, Jisas n̄iᅇ udeinaböl gau, God kal̄ip n̄iᅇm kal̄ juöm ilön pen ap ñagnab. ²⁶ Yad aigöl gem, n̄bi b̄i nan si nan naj ḡipal gau kal̄ip n̄bi b̄i aij yad, a ḡinabin u n̄iᅇl, a göm, God n̄ipe an̄ig ga. Manö kub hagem, nan si nan naj ḡipal rö pen ilön u rö nöp ñ̄inabin, a ga u me, n̄ipe haga rö nöp göm, Krai Jisas n̄ip nan sabe gep rö hag yuö, n̄bi b̄i n̄ip n̄iᅇ udnaböl gau kal̄ip n̄bi b̄i aij yad a ḡinab.

²⁷ An̄b u, lo adö u ḡino, God han̄ip n̄bi b̄i aij yad a göm udö, n̄bi b̄i n̄ipe m̄idpun, a gun, hib hon ke hagno adö arn̄m rö lagöp. Jisas han̄ip a göm uma manö aij u n̄iᅇ udun me, God n̄bi b̄i n̄ipe m̄idpun. ²⁸ An̄b u, n̄bi b̄i gau lo manö hagöp rö ḡipal, a göm, God kal̄ip n̄bi b̄i aij yad a gagnab. N̄bi b̄i Krai Jisas ga manö aij u n̄iᅇ udpal, a göm me, God kal̄ip n̄bi b̄i aij yad a ḡinab.

²⁹ God n̄ipe hon Juda n̄bi b̄i, God hon nöp wasö; n̄ipe Juda n̄bi b̄i wasö gau God kale abe m̄idöp. * ³⁰ N̄ihön ḡin̄ig: God n̄ipe añ̄i u me, n̄bi b̄i ñ̄i hañ r̄ib ḡi dö ḡipal gau abe, n̄bi b̄i r̄ib ḡi dö gagpal gau abe, kale adan añ̄i u nöp arlö, God kal̄ip n̄bi b̄i aij yad a ḡinab. An̄b u, kale magöᅇhalö Krai Jisas ga manö aij an̄bu nöp n̄iᅇ udöl. *

³¹ Pen hon Jisas manö aij u n̄iᅇ udno, God han̄ip n̄bi b̄i aij yad a ḡinab, a ḡipin u, lo manö gau arö ḡinabun a gem hagagabin, wasö. N̄bi b̄i Jisas manö aij u n̄iᅇ udnaböl gau, kale manö aij an̄bu hagöp rö nöp ḡilö, lo manö u am p̄idöᅇ ḡinab. *

* **3:29:** Ro 10:12 * **3:30:** Dud 6:4; Gal 3:20 * **3:31:** Mad 5:17

4

God Ebrahim nɪp bɪ aij yad a ga

¹ Hon Juda nɪbi bɪ, bac itaŋ hon it göm rɪkō, rɪk amɪl apɪl göm, rɪklō mɪdpun gau me, bɪ ne Ebrahim. Pen God Ebrahim nɪp uda u, aige göm Ebrahim udaŋ ² Ebrahim nɪpe ke nan aij ap gö, God ne bɪ aij yad, a gɪböp, Ebrahim bɪ gau hagöm “Yad bɪ aij,” a gɪböp. Pen God nɪŋöb Ebrahim hib nɪpe ke dap raneb it ap mɪdageia. ³ Pen ai gɪnɪg Ebrahim hib nɪpe ke dap ranagböp? God Manö hagab, “Ebrahim nɪpe God manö haga u nɪŋ uda u me, God nɪp ‘Ne bɪ aij yad,’ a ga.” *

⁴ Bɪ ap wög göm pe udöm, mani anɪbi yɪharɪŋ udpin a gagnab; wög gainö pen u mani i udpin a gɪnab.

⁵ Pen nɪbi bɪ, hon God nɪp klō hon ke wög geinabun, nɪpe hanɪp nɪbi bɪ aij yad a gɪnab, a gɪ gasɪ nɪŋnaböl gau, God kalɪp nɪbi bɪ aij yad a gagnab. Pen nɪbi bɪ, nan si nan naj gɪpun u pen God nan si nan naj gɪpun anɪbu yɪharɪŋ arö göm, hanɪp nɪbi bɪ kamɪŋ aij yad a gɪnab nɪŋbal gau, kalɪp nɪbi bɪ aij yad a gɪnab.

⁶ Manö hagabin i rö, Depid u rö nöp hadame nöp God Manö u kalɪ klɪñ rɪköm, nɪbi bɪ nan aij ap gagnaböl pen God kalɪp nɪbi bɪ aij yad a gɪnab gau ñɪñɪ lɪnaböl, a ga. Nɪpe haga,

⁷ “Nɪbi bɪ nan si nan naj gɪpal gau,

God nan si nan naj kale nɪŋöm arö gɪnab rö,
aij gö nɪŋöl gɪ mɪdeinaböl.

Nɪbi bɪ nan si nan naj gɪpal gau,

* **4:3:** Jen 15:6; Gal 3:6

God nan si nan najj kale manö kub hagagnab
rö,
m+ñ m+ñ göl g+ m+deinaböl.

⁸ N+bi b+ nan si nan najj g+pal gau,
B+ Kub nan si nan najj kale k+k g+ yunab rö,
ñ+ñ+ löl g+ m+deinaböl,” a ga. *

⁹ Depid ñ+ñ+ lep magö haga u, n+bi b+ ñ+ hañ r+ib
g+ dö g+pal gau nöp manö u udnaböl? Wasö yab+!
N+bi b+ ñ+ hañ r+ib g+ dö gagpal gau abe udnaböl.
God Manö kal+ k+ñ r+köm hagla ad+ñ an+bu uri
nöp hagaj+n: “Ebrahim n+pe God manö haga u
n+ñ uda u me, God n+p, ‘Ne b+ aij yad,’ a ga.”

¹⁰ Bac itañ hon Ebrahim, hañ r+ib g+ dö gaga ñ+n
u, God manö haga u n+ñ udö, God n+p, “Ne b+ aij
yad,” a ga. ¹¹ “Ebrahim manö yad n+ñ uda u me,
yad, ‘Ne b+ aij yad,’ a g+pin u, n+bi b+ gau n+ñlañ,”
a göm, hainö God hagö, Ebrahim hañ r+ib g+ dö
ga. God an+g ga u n+ñbun. An+b u, n+bi b+ ñ+ hañ
r+ib g+ dö gagöm, God Manö n+ñ udlö, kal+p, “N+bi
b+ aij yad,” a g+nab n+bi b+ gau, Ebrahim bac itañ
kale m+idöp. *

¹² Pen n+bi b+ ñ+ hañ r+ib g+ dö g+pal pen,
Ebrahim hañ r+ib g+ dö gaga ñ+n u, God manö n+pe
n+ñ udm+idöp rö, u rö nöp n+ñ udnaböl n+bi b+ gau
abe, Ebrahim bac itañ kale u rö nöp m+idöp.

¹³ Pen Ebrahim lo adö gau n+ñöm gö, God n+p,
“Ne b+ aij yad,” a göm udaga. Ebrahim n+pe God
manö haga u n+ñ uda u me, God n+p, “Ne b+ aij
yad,” a göm, manö k+ö n+ñö hagöm Ebrahim abe

* **4:8:** Sam 32:1-2 * **4:11:** Jen 17:10-11

ñi pai nipe anib gau abe kalip haga, “Kale ram m+nönj il i gau gau magöñhalö udnabim,” a ga. *

¹⁴⁻¹⁵ God manö klö n+njö haga u, nibi bi lo adö u n+njöm g+naböl gau hagböp, God manö klö n+njö haga anibu nan y+har+nj rö liböp. N+hön g+n+g: nibi bi lo adö u hain göm, God nibi bi nipe m+deinabun a göm n+njbal gau, kale magöñhalö lo manö u r+ib junaböl n+njöm God kal juöm, manö kub hagöm, pen ilön ñ+nab. God manö klö n+njö haga u, nibi bi lo adö u n+njöm g+naböl gau hagböp, God manö haga n+nj udpal u nan y+har+nj rö liböp. Ai g+n+g: nibi bi God manö haga n+nj udnaböl gau n+nj aij gagöm, dui g+naböl. God manö klö n+njö Ebrahim n+p haga u udagnaböl. *

¹⁶ Anib u, hon n+njbun, God g+nabin a göm, manö klö n+njö hag la anibu, nibi bi God manö haga n+nj udnaböl gau nöp kalip haga. Anib u, God gasi nipe ke nibi bi mög n+njöm, y+har+nj ud aij g+nab u me, Ebrahim ñi pai nipe gau magöñhalö God manö klö n+njö haga u rö udnaböl. Nibi bi kalip lo manö ña gau abe, nibi bi Ebrahim rö hañ r+ib gi dö gagöm God manö n+nj uda rö, n+nj udpal gau abe, kale magöñhalö manö klö n+njö haga u nöp udnaböl. Ebrahim nipe bac itan hon magöñhalö m+idöp me u. * ¹⁷ God Manö u kali kliñ r+iköm hagla, “God Ebrahim n+p haga, ‘Yad g+nö, nibi bi il ke ke iru nöp m+idpal gau, nöp bac itan hon, a g+naböl,’ a ga,” a g+la. Anib u, God amgö ilö adö nipe u, hon nibi bi il ke ke gau nibö n+p

* **4:13:** Jen 17:4-6; 22:17-18; Gal 3:29 * **4:14-15:** Ro 3:20; 5:13;

Gal 3:18 * **4:16:** Gal 3:7

nɪŋ uɔpun gau magöŋhalö bac ɪlaŋ Ebrahim ñɪ pai nɪpe yabɪɪ mɪɔpun. God nɪpe nɪbi bɪ umbal gau gö, kale urakpal. God nɪpe nöp gö, nan nöd mɪɔdagmɪɔöp u mɪñni waielöp. *

Ebrahim God nɪp nɪŋ uda rö nöp gun

¹⁸ Pen Ebrahim mɪɪep yabɪɪ löm, ñɪ pai rɪknɪm rö lagö, God nɪp haga, “Ne, ɪɪ gɪmön, nɪbi bɪ ñɪ pai ne hainö mɪɔdeinaböl gau, ɪɪ ke ke iru yabɪɪ mɪɔdeinabim,” a ga. Anɪg hagö Ebrahim, God manö nɪŋö hagöp, a göm, gasɪ halö mɪɔdöm me, haga rö nöp me, nɪbi bɪ ñɪ pai nɪpe ɪɪ ke ke iru yabɪɪ nöp mɪɔpal. *

¹⁹ Pen Ebrahim nɪŋa, hañ romanŋ kalpe ber mɪhau bir bir gɪ mɪhau luga. Ebrahim mɪ nɪpe söɪ ñɪn juöl unbö mamɪɔ laŋ (100) ara u me, ñɪ pai rɪkep rö laga. Nɪbin nɪpe Sera u rö nöp mɪɪep yabɪɪ la, ñɪ pai rɪkep rö laga. Pen nɪpe God manö nɪp haga u nɪŋ uɔ pɪɔdöŋ gɪ damöm, gasɪ halö mɪɔdeia. * ²⁰⁻²¹ God nɪpe Ebrahim nɪp manö klö nɪŋö haga u, Ebrahim gasɪ mɪhöp nɪŋaga; nɪpe böŋ nöp nɪŋ uda. God Bɪ pɪɔdöŋ halö, manö klö nɪŋö haga rö nöp gɪnab, a göm, God manö haga u nɪŋ uɔdöl gɪ mɪɔdeia rö, gasɪ magö nɪpe u pɪɔdöŋ rɪmnap halö uɔdöm, nɪpe God manö haga u uɔ pɪɔdöŋ yabɪɪ göm, God hib nɪpe u hagö aɔö ara. ²² Ebrahim ga anɪbu, God Manö u kalɪ klɪñ rɪköm hagla, “Ebrahim nɪpe God manö haga u nɪŋ uda u me, God nɪp, ‘Ne bɪ aɪj yad,’ a ga,” a gɪla. * ²³ “God nɪp, ‘Ne bɪ aɪj yad,’ a ga,” manö kalɪ klɪñ rɪkla anɪbu, Ebrahim nɪp nöp kalɪ klɪñ

* **4:17:** Jen 17:5 * **4:18:** Jen 15:5 * **4:19:** Jen 17:17 * **4:22:** Jen 15:6

rıkagla. ²⁴ Hanıp abe, niñöl a göm, kalı kılñ rıkla. God nıpe gö, Bı Kub hon Jisas uraka anıbu niñ udpun u me, nıpe hanıp abe nıbi bı aij yad a gınab. ²⁵ Pen nan si nan naij gun asıñ mıdaino rö, God hanıp mög niñöm, Nı nıpe Jisas Krais nıp yuö apöm, “Kale nan si nan naij gıpal anıbu God niñöm arö gınım,” a göm, uma. Pen Jisas umö, God gö, kauyañ uraka rö, asıñ kub gac hanıp uł ga anıbu kamıñ lınım rö löp. *

5

God nıp niñ udeinabun u, hanıp nıbi bı ası ması mıdagöp a gınab

¹⁻² Pen God hanıp mög niñöm ga anıbu niñ udno u me, hanıp nıbi bı ası ması mıdagöp a göm, uda. Anıb u, Bı Kub hon Jisas Krais nıpe gö, hon God aip jım ñöl mıdun, agamıj mıd aij gıpun. Pen ram mınöñ hon hag löp u amun, God mailö aij nıpe u niñun, nıp aip mıdeinabun a gun, aij gö niñöl gı mıdpun.

³ Miñör auö, ułham mıdpun u, miñ miñ göl gı mıdpun. Nıhön gınıg: miñör auö, ułham mıdeinabun u, hon klö gun, Jisas Krais cıg aij gun, arö gagnabun. * ⁴ Hon klö gun, Jisas Krais cıg aij gun, gı dam dam, hon nıbi bı gası magö pıdöñ halö mıdeinabun. Pen gası magö pıdöñ halö mıdeinabun u, hon gası halö mıdeinabun. ⁵ Pen anıg göl gası halö mıdeinabun u, yıharıñ mıdageinabun. Nıhön gınıg: God nıpe Ana Uł u hanıp ñöm hanıp mıdmagö yabıt lıbil.

* **4:25:** Ais 53:4-5 * **5:3:** Jem 1:2-3; 1Pi 1:5-7

⁶ Pen hon n̄ibi b̄i m̄inōṅ nabōṅ adō iṭ i m̄idpun gau, nan si nan naij ḡi damun gac halō m̄idaino, God aip j̄im ñöl m̄idep rō laga. Hon adan arun ap m̄idageia. Pen God n̄ipe hag la ñ̄in u nöp, Kraiṣ han̄ip n̄ibi b̄i naij nan a gōm uma. ⁷ Pör n̄ibi b̄i r̄imnap, b̄i aij ap n̄ip n̄iṅöm, “Yad n̄ip nan a gem umnö, n̄ipe kam̄iṅ araṅ,” a gōm umagnaböl. Pen ñ̄in añ̄i añ̄i r̄imnap b̄i ap b̄i aij yabiṭ ap rō n̄iṅöm, “Yad n̄ip nan a gem umnö, n̄ipe kam̄iṅ araṅ,” a gōm umnab aka n̄iṅap̄pun. ⁸ Pen hon nan si nan naij ḡi m̄idaiun ñ̄in an̄ibu nöp, Kraiṣ han̄ip nan a gōm uma. An̄ib u, hon n̄iṅbun, God han̄ip m̄idmagö yabiṭ löp. *

⁹ Kraiṣ n̄ipe han̄ip a ḡi umöm, hagape n̄ipe lugö, God han̄ip n̄ibi b̄i aij yad a ga. An̄ib u me, hon n̄iṅbun, God kal ju manö kub hagnab ñ̄in u, Kraiṣ n̄ipe han̄ip ud kam̄iṅ yunab. *

¹⁰ God kolmaṭ n̄ipe m̄idaino ñ̄in u me, Ñ̄i n̄ipe umöm, han̄ip Nap aip j̄im ñ̄a. Uri Nap aip j̄im ñöl m̄idpun u me, Ñ̄i n̄ipe uraköm kam̄iṅ m̄idöp u, han̄ip n̄iṅö nöp ud kam̄iṅ yunab! ¹¹ Pen an̄ibu nöp wasö. Hon God aip j̄im ñöl m̄idpun rō, B̄i Kub hon Jisas Kraiṣ n̄ipe nöp gö, God aip j̄im ñöl m̄idpun, a gun, hib kale apil m̄ihau dap ranöl gun, aij a gö n̄iṅöl ḡi m̄idpun.

Adam yam n̄ipe umbal pen Jisas yam n̄ipe kam̄iṅ pör m̄idep udpal

¹² Pen nan si nan naij göl umeb iṭ u, Adam nöp iṭ gōm gö me, asiṅ n̄ipe an̄ibu n̄ibi b̄i r̄ik lep n̄ipe gau magöṅhalö umbal. N̄ihön ḡin̄ig: God

* 5:8: Jon 3:16; 1Jn 4:10 * 5:9: Ro 1:18; 2:5

nıñö, Adam ga anıbu, hon nıbi bı rık lep nıpe gau magöñhalö anıg gıno. Ñın anıbu hanıp yag dauagla u pen hon aıp gıno. *

¹³ God Mosıs nıp lo manö ña adö u, nan si nan naj gep gası u mınöñ naböñ adö ıt i nöd mıdeia. Pen lo mıdageia ñın u, God nan si nan naj gıla u nıñöm, hainö pen ñınaböl, a göm, gası nıñ mıdageia. * ¹⁴ Pen Adam ıt göm gı naj gö, asıñ nıpe anıbu nıbi bı gau kalıp uł gö, magöñhalö um dap dap, Mosıs lo manö hag ña ñın u aua. Adam God manö nıp haga u rıb jua rö, rımnap rıb juagla u pen Adam ga rö magöñhalö umla. Adam nıpe Bı hainö aunab Bı u rö.

¹⁵ Adam gı naj ga u ke; Jisas Krais nan aij ña u ke. Adam nan si nan naj gö, nıbi bı magöñhalö umbal. Pen Jisas Krais nıbi bı mög nıñöm uma rö, God nıbi bı gau magöñhalö mög yabıt nıñöm, ud aij göm, nan aij yabıt ña.

¹⁶ Bı aıt anıbu nan si nan naj ga u ke; God nan aij ña u ke. Adam nan si nan naj aıt anıbu ga u, God nıñöm manö kub hagöm, ne umnabön a ga. Pen Adam ñı pai nıpe nan si nan naj gı dam dam, Jisas Krais nan aij yıharıñ ñö, God, “Nıbi bı gau magöñhalö pör pör kamıñ mıdaiöl rö löp,” a ga.

¹⁷ Nöd bı aıt ap nan si nan naj gö, asıñ kłö naj yabıt anıbu hanıp magöñhalö uł ga. Pen hainö, anıg adö anıb unbö rö wasö, God nıbi bı mög yabıt nıñöm ud aij yabıt gö, nıbi bı asıñ mıdagöp a gınab gau, bı aıt Jisas Krais gö, kale kamıñ mıdöm nıpe aıp aij gö nıñöl gı mıdeinaböl.

* **5:12:** Jen 3:6; Ro 6:23 * **5:13:** Ro 4:15

18 Adam nan si nan naj magö añi ap nöp gö, asiŋ anibu nibi bi magöŋhalö uŋ gö, God manö kub hagöm, “Nibi bi magöŋhalö umnaböl,” a ga. Pen Jisas Krais ñin añi ap nöp nan aij yabiŋ gö, God nibi bi magöŋhalö kalip nibi bi aij yad a göm, kamiŋ midep magö u ñinim rö löp. * 19 Bi añi ap God manö haga u rib jua rö, God niŋö, hon nibi bi magöŋhalö nan si nan naj gino. Ñin anibu hanip yag dauagla u pen hon aip gino. Anib unbö rö nöp, bi añi ap God manö haga rö niŋöm umö, God nibi bi magöŋhalö kalip nibi bi yad a ginim rö löp. *

20 Nibi bi nöd nan si nan naj gi midmidal; God nipe lo manö hainö ña. God lo manö ña u, nibi bi, lo manö rib juun nan si nan naj gipun u niŋöl, a göm, lo manö ña. Anib u, nan si nan naj gila gau iru yabiŋ nöp gilö ara. Pen God nibi bi nan si nan naj gila gau kalip mög yabiŋ niŋöm, ud aij yabiŋ ga.

21 Anib u, nan si nan naj asiŋ anibu klö yabiŋ göm, nibi bi magöŋhalö uŋ gö, wip umbal rö mideila. Pen God anig göl nibi bi gau kalip mög yabiŋ niŋöm, ud aij yabiŋ göm, nibi bi aij yad a göm, kamiŋ pör midep anibu ñinab. Bi Kub hon Jisas Krais nipe gi aij ga u me, God anig ginab. *

6

Jisas aip umun um hauŋ gino a gun, nan si nan naj gep gasi adö u niŋagun

* 5:18: 1Ko 15:22 * 5:19: Ais 53:11 * 5:21: Ro 6:23

¹ God hanɪp mög niŋöb anɪbu, niɪbi bi riɪnnap hagnaböl, “Nan si nan naij halöwałö göl gi miɪdno miɪdno, God hanɪp nöd niŋöm ud aij göp rö wasö, hainö hanɪp mög yabiɪ niŋöm ud aij yabiɪ giɪnab,” a giɪnaböl. ² Pen manö piral anɪg rö hagagun! Hon nan si nan naij gep nagɪ adö u, hon hadö umno. Anɪb u, miɪdmagö hon piɪtu gö, nan si nan naij gun rö lagöp. ³ Kale niŋbim, hon niɪbi bi Krai Jisas aip jɪm ñöl miɪdaiun a gun ñɪg pakno gau, “Niɪpe uma rö jɪm ñöl umbun,” a gun, ñɪg pakno. * ⁴ Hon ñɪg pakno u, Krai Jisas aip wip riɪgöl miɪgan lugun umno rö la. Niɪhön giɪniɪg: Krai niɪpe umö, kabö miɪgan u riɪgöl giɪla pen Nap klö ke yabiɪ niɪpe u gö, uraköm kamiŋ miɪdöp rö, hon unbö rö wip riɪgöl miɪgan rö miɪdpun u urakun, kamiŋ hain niɪbö adö u miɪdeinabun. *

⁵ Krai aip jɪm ñöl umno u me, niɪpe kauyaŋ uraköm kamiŋ miɪdöp rö, hainö hon u rö nöp urakun kamiŋ miɪdeinabun. ⁶ God niɪpe gasi niŋa, nan si nan naij gep nagɪ u böŋ nöp riɪb gi dö gö, hainö niɪbi bi gau kalɪp nagɪ wög gep bi rö, adan naij u ud tiɪp gi dam aragniɪm, a gi gasɪ niŋa. Anɪb u me, nagɪ adö naij giɪmiɪdun u, Krai aip mab ba laŋ al pak liɪlö uma. * ⁷ Pen niɪhön, niɪbi bi um hauɪ giɪpal gau, nan si nan naij gep magö u miɪdmagö kale piɪtu gö göl rö lagöp.

⁸ Hon niŋbun, Krai aip umno u me, niɪpe aip kamiŋ miɪdeinabun. ⁹ Hon niŋbun, Nap niɪpe gö Krai uraka rö, niɪpe kauyaŋ umagnab. Uri umeb magö u Krai niɪp nan ap giɪniɪm rö lagöp. ¹⁰ Krai niɪpe ñiɪn aɪɪ ap nöp uma u pen nan si nan naij gep

* **6:3:** Gal 3:27 * **6:4:** Kol 2:12 * **6:6:** Gal 5:24

pidöŋ u böŋ nöŋ hir göp. Kraiŋ kauyaŋ uraköm, am God aip miŋdpil.

¹¹ An+ŋ u me, Kraiŋ Jiŋŋŋ aip uŋ gun, nan si nan naiŋ gep adö u um hauŋ gun, urak God aip kam+ŋ miŋdpun, a gi+mim niŋmim. * ¹² Nan si nan naiŋ gep magö u, kalöp ad+ŋk +ŋp gi dam, bi nag+ŋ wög gep rö mo gau miŋdmim, nan si nan naiŋ gi+nabim, a gi+nab. Pen kale w+hö gi+mim. * ¹³ Pen gas+ŋ naiŋ kale u, hañ romanŋ ñ+n ma kalöp ad+ŋ ap, nan si nan naiŋ gi+n+ŋ, a göm, +ŋp gi gain+ŋm rö, kale hañ romanŋ kale ad+ŋ ad+ŋ gau magöŋhalö böŋ nöŋ w+hö gi+mim. Jiŋŋŋ aip umun urakpun u me, gas+ŋ miŋdmagö ri+m+ŋd hon God niŋp ñun, hañ romanŋ ad+ŋ gau God niŋp ñun, niŋpe hagöp rö nöŋ gun, a gi+mim niŋmim. *

¹⁴ Nöd lo manö adö u niŋjun gun, a gi gas+ŋ u niŋbe, nan si nan naiŋ gep gas+ŋ u nöŋ lö, an+ŋ gi+m+ŋdim. Pen miñni adö an+ŋbu rö miŋdagpim. God kalöp mög niŋjöm udö, Kraiŋ niŋbi bi niŋpe miŋdpim u, niŋp ciŋ gi+mim, nan si nan naiŋ gau arö gi+nabim. *

Nagi as+ŋ miŋdagöp aij adö u nöŋ arun

¹⁵ Pen God lo manö adö u giŋo, God niŋjöm han+ŋ udagnab; niŋpe ke han+ŋ mög niŋjöm, Kraiŋ niŋp yuö apöm, han+ŋp a göm uma rö, udnab. An+ŋ u, nan si nan naiŋ nöŋ gi miŋdaiun aka? Wasö yabiŋ! An+ŋ gagun. ¹⁶ Kale niŋbim, kale bi kub ap niŋp, hon bi nag+ŋ wög gep ne miŋdun, wög niŋhön hagnabön gi+nabun, a geinabim u, kale bi kub an+ŋbu mo niŋpe gau miŋdpim. Kale nan si nan naiŋ

* **6:11:** 2Ko 5:15; Gal 2:19 * **6:12:** Jen 4:7 * **6:13:** Ro 12:1

* **6:14:** 1Jn 3:6

gep nɪp nagɪ wög gep bɪ rö mɪdeinabim u, nan si nan naj gep mo gau mɪdmim umnabim. Pen kale God manö hagöp nagɪ wög gep bɪ rö mɪdeinabim u, God manö hagöp mo gau mɪdpe, nɪpe kalöp nɪbi bɪ aij yad a gɪnab. *

¹⁷ Nöd kalöp nan si nan naj gep gasɪ u nöp lö, bɪ nagɪ wög gep rö mɪdmim, adö anɪbu nöp gɪmɪdim. Pen hainö, Jisas manö aij u nɪɲmim, böɲ nöp uɔpim. Anɪg gɪpim u, yad God nɪp aij a gabin. ¹⁸ God nɪpe gö, kale nan si nan naj mo gau mɪdmim, yöñ udmim, God nagɪ wög gep nɪbi bɪ rö mɪdmim, nɪpe hagöp rö gɪ aij gɪpim. ¹⁹ Pen kale ke klö mɪdagpim rö, manö hagnɪg gabin i, yad waiö nöp hagnö nɪɲ aij göl, a gem, waiö nöp hagnabin.

Nöd kale gasɪ naj yabɪɪ nɪɲmim, nagɪ wög gep nɪbi bɪ rö mɪdmim, hañ romanɲ ñɪn ma kale gau nan si nan naj yabɪɪ gɪ dammim, gɪ naj yabɪɪ nöp gɪmɪdim. Pen miñi gasɪ aij yabɪɪ nɪɲmim, nagɪ wög gep bɪ rö mɪdmim, hañ romanɲ ñɪn ma kale gau God manö hagöp rö nöp gɪ dammim, kamɪɲ aij nöp mɪdeinabim. ²⁰ Nöd nan si nan naj gep nagɪ wög gep nɪbi bɪ rö mɪdmɪdim u, God manö hagöp adö u kalöp abadö, mo nɪpe gau mɪdagmɪdim. ²¹ Pen nöd gɪ naj gɪmɪdim anɪbu, miñi nɪɲmim hagnabim, “Pör anɪg gɪ naj gɪmɪdun u, nable göp. Anɪg gun nan aij ap udagpun,” a gɪnabim. Nɪbi bɪ anɪg gɪpal gau umnɪg gɪnaböl.

²² Pen miñi God nɪpe gö, kale nan si nan naj mo gau mɪdmim, yöñ udmim, God nagɪ wög gep

* **6:16:** Jon 8:34; 2Pi 2:19

nibi bi rö midmim, God niñö aij ginab adö u nöp gimim, kamiñ pör pör midep u udnabim. ²³ Nan si nan naij gep adö u gi damun, pe udun umnabun; pen Bi Kub hon Jisas Krai aip jim ñöl mideinabun u, God hanip kamiñ pör pör midep magö u yiñharñ ñinab. *

7

Krais hañ roman niñpe midpim rö, niñpe aip umbe

¹ Kale añ mam lo manö niñbim gau. Kale niñbim, nibi bi kamiñ midpal gau nöp lo manö hain ginaböl; umeinaböl, marö kalip rimnap midagnab.

² Manö ap ba gau rö ap midöp. Lo manö ap haga, bi niñpe mideinab, niñbin niñpe nugmul aip midainim; pen nugmul umnab u, lo anibu pis ginab. ³ Nibi u nugmul midö niñöl gi, am bi hain niñbö ap niñöm udeinab u, nip hagnaböl, “Lo manö riñb jumön, ne bi si udep niñbi,” a ginaböl. Pen nugmul umö, am bi hain niñbö niñöm udeinab u, manö midagöp; “Lo manö riñb jumön, ne bi si udep niñbi,” a göm, hagagnaböl.

⁴ Pen añ mam bi. Anib unbö rö nöp, kale Krai hañ roman niñpe midpim gau, niñpe aip umbe rö, lo manö ud sisi limidim u arö giñpe niñöm Bi ap kalöp udnab. Bi au umöm uraka Bi u kalöp udö, kale God nip aij ginim adö u nöp ginabim. *

⁵ Nöd pen Krai hon udaga ñin u, nan si nan naij gep magö u hanip ud sisi limidöp. Lo manö adö u nöp hain gun a gi midmidun u pen gasi naij

* 6:23: Ro 5:12,15 * 7:4: Ro 6:2,11

an hon dan piral hiikö, mab asi ñiñ umeb magö u waiö lö, mid aij gimidagun. God aip middep rö laga. ⁶ Pen mñi Krai aip umbun rö, lo manö hanip nagí rö lóm ud sisi lmidöp u pak gulu gi lun me, Juda lo manö kalí kñiñ rikla adö u niñun gagpun; God Ana gasi ñöb adö u nöp niñun gipun.
*

Lo midöp rö, nan si nan naij gipun u waiö niñun

⁷ Anib u, hon niñon hagun? God lo manö hagö hagla u, manö naij hagöp, a gun aka? Wasö yabi! U anig hagagun.

Lo midagböp, yad nan si nan naij aigeg rö midöp u niñagbnep. Lo manö adö ap kalí kñiñ riköm hagla, “Niñi bi rimnap nan kale gau nan yad rö midaiböp, a gimim, gasi u niñagmim,” a gila. Anib u me, yad niñbin, niñi bi rimnap nan kale gau nan yad rö midaiböp a gi gasi niñeinabin u, nan si nan naij ginabin. * ⁸ Anib u, yad gasi niñbin, hainö yad nan si nan naij gem, niñi bi rimnap nan kale gau nan yad rö midaiböp, a gi gasi u niñagnabin. Yad anigöl gasi niñmidin u pen adiñ nan si nan naij gep magö u am gasi rimid yad tip gi dam arö, niñi bi rimnap nan kale gau iru yabi! nöp nan yad rö midaiböp a gi gasi u nöp niñnö. Pen lo manö midagböp, nan si nan naij gep magö klö midagböp, bi hadö umöb rö midböp.

⁹ Lo manö, u gimön, u gagmön, a gab u, yad nöd niñagmidin. Yad anig gem kamñ midainö.

* **7:6:** Ro 8:2; 6:4 * **7:7:** Eks 20:17; Dud 5:21

Pen lo manö u auö, nan si nan najj gep magö u, bi kam+ŋ midöp rö löm, klö udöm yip tip gi ud arö, umnö. ¹⁰ God lo manö ña u, hanip adan pör midöp u yamböp, pen yip umeb magö nöp ña. ¹¹ Anib u, yad gasi niŋbin, hainö yad nan si nan najj gem, nibi bi rimnap nan kale gau nan yad rö midauböp a gi gasi u niŋagnabin. Yad anigöl gasi niŋmidin u pen, adin nan si nan najj gep magö u am gasi rimid yad tip gi dam arö, nibi bi rimnap nan kale gau nan yad rö midauböp a gi gasi niŋnö. Nan si nan najj gep magö u, God lo manö haga u nöp udöm, yip al pak la. *

¹² Anib u, hon niŋbun, God lo manö u ut midöp. Hon niŋbun, “Nibi bi rimnap nan kale gau nan yad rö midauböp a gi gasi u niŋagmim,” lo manö anibu, God nipe ke manö klö haga u, ut nöp, kabö rö nöp, aij nöp midöp. * ¹³ God lo aij anibu yip al pak la umnö aka niñön? U wasö! God lo manö aij u hagö niŋbun rö, marö kub anibu udagnabun. Nan si nan najj gipun rö, marö kub anibu udnabun. Pen nipe hanip lo manö haga anibu, gasi ap ke niŋöm hagaga; nan si nan najj gep magö u gac kub yabil midöp u niŋöl, a göm, lo manö haga. Anib u, God lo manö u haglö niŋbin rö, umagnö; nan si nan najj gep magö u, lo manö aij anibu udöm, yip al pak lö umnö.

Nan gagun a gun gasi niŋbun gau nöp gabun

¹⁴ Hon niŋbun, lo manö u, God gasi ñö kalı kliñ rikla. Anibu pen yad bi nöp midpin; yad nagı wög gep bi rö midem, hibur gasi rimid yad u pör

* **7:11:** Jen 3:13 * **7:12:** 1Di 1:8

arab nan si nan najj gep adö u. ¹⁵ An+bu u me, nan aij g+nam, a g+ gas+ n+nbin adö u gagpin; yad nan si nan najj gep adö u, yad magö an+bu mulu kal n+nbin u, yad an+g g+nam, a g+pin adö u nöp g+pin. Pen n+hön g+n+g an+g g+pin u n+nagpin. *

¹⁶ Yad g+ najj g+nam, a g+ gas+ n+nbin adö u nöp g+pin rö, yad n+nbin, gas+ magö yad abe God lo manö u abe ad+p ad+p rö m+döp.

¹⁷ Uri yad ke nan najj gagpin me. Yad ke najj g+nam, a gem, gagpin; nan si nan najj gep magö u gas+ hibur m+dmagö yad an dan m+döp u nöp göp.

¹⁸ Yad n+nbin, yad b+ nöp m+dpin rö, m+dmagö pr+ an yad dan m+d aij gagöp. Gas+ hibur m+dmagö yad gas+ aij ñö, nan aij ap g+nam. Gas+ magö yad u, g+ aij g+nam a gem n+nbin u pen yad g+nam rö lagöp. ¹⁹ An+g gö me, g+ aij g+nam, a g+ n+nbin adö u gagabin; g+ najj g+nam, a g+ n+nbin adö u nöp pör g+nö arab. ²⁰ An+bu u, yad g+ najj g+nam, a g+ n+nbin adö u nöp gabin rö, yad ke nan najj gagabin. Nan si nan najj gep magö u gas+ hibur m+dmagö yad an dan m+döp u nöp gö gö gab n+nem gabin.

²¹ An+bu u, yad n+nbin, yad g+ aij g+nam a g+ n+nbin u pen pör g+ najj g+nam rö löp. ²²⁻²³ Gas+ yad u God lo ña u ñ+ñ+ yab+ l+bin u pen gas+ hibur m+dmagö yad an dan unbö ke göm, gas+ magö yad u aip pen pen gö, nan si nan najj gep magö u hañ roman yad an gau m+döm, y+p ud s+s+ lö, yad b+ nag+man rö m+dpin. *

²⁴ Yad ñ+ñ+ lagpin; b+ mög gep rö m+dpin. Gas+ hibur m+dmagö yad u y+p al pak l+n+g gab; b+ an

* **7:15:** Gal 5:17 * **7:22-23:** Gal 5:17; 1Pi 2:11

yip ud kamɨŋ yunab? ²⁵ Bɨ Kub hon Jisas Krais nöp! God nɨp aij a gabin!

Pen manö hagpin i, anɨg göl mɨdöp: gasɨ yad u God nɨp nagi wög gep bɨ rö mɨdpin u pen mɨdmagö prɨ an yad dan au, nan si nan naj gep magö u nagi wög gep bɨ rö mɨdpin. *

8

God Ana hon aip mɨdeinab u, hon aigale nɨbi bɨ rö mɨdeinabun

¹⁻² Pen hon Krais Jisas aip jɨm ñöl mɨdpun u, Krais Jisas nɨpe umö, God Ana kamɨŋ magö ñeb u nɨpe hanɨp ud kamɨŋ yuö, hon uri nan si nan naj gep magö u abe, umeb magö u abe, kalɨp nagi wög gep nɨbi bɨ rö mɨdagpun. Anɨb u, God hanɨp manö kub hagagnab. ³ Pen nɨbi bɨ aij mɨdagpun rö, God lo adö u gɨ damun, mɨd aij gun rö lagö, God Ñɨ nɨpe ke u yuö, bɨ yabɨ hañ romanɨ hibur mɨdmagö hon unbö rö löm, aua. Nɨpe umöm nan si nan naj gep magö u böŋ nöp gɨ ke yuaŋ, a göm, God nɨpe Ñɨ nɨpe ke nan sabe gep rö yuöm, nan si nan naj gep magö u nɨbi bɨ mɨdmagö prɨ an kale dan mɨdöp u, manö kub hagöm, pɨs göp a ga. ⁴ God anɨg ga u, kale gasɨ naj mɨdmagö prɨ an hon yaŋ nɨbö auöp adö u arö göm, God Ana gasɨ ñab adö u gɨ damöm, lo manö yad hagab rö gɨ aij gɨnaböl, a göm ga. *

⁵ Nɨbi bɨ gasɨ naj mɨdmagö prɨ an kale yaŋ nɨbö auö, adö anɨbu nöp gɨlö aröp gau, hibur mɨdmagö kale nɨhön gasɨ göp adö u nöp gasɨ nɨŋbal. Pen

* **7:25:** 1Ko 15:57 * **8:4:** Gal 5:16,25

nibi bi God Ana kalip gasi ñö gilo aröp gau, God Ana nihön gasi göp adö u nöp gasi niñbal. ⁶ Nibi bi hibur midmagö kale nihön gasi göp adö u nöp gasi niñbal gau, adö anibu nöp nan si nan naj göm umnaböl. Pen nibi bi God Ana nip aij ginab u nöp gasi niñbal gau, adö anibu nöp gi aij göm, God aip jim ñöl kamij midöm, mid aij ginaböl.

⁷ Nibi bi hibur midmagö kale nihön gasi göp adö u nöp gasi niñbal gau, gasi magö kale God nip kaua maua rö midöp. Gasi magö kale God lo nipe niñagöp; God lo nipe niñnim rö lagöp. ⁸ Nibi bi gasi naj midmagö pri añ kalip yañ nibö auö, adö anibu gilo aröp gau, God nip aij ginim adö u göl rö lagöp.

⁹ Pen kale nibi bi God Ana kalöp añ dan midöp gau, gasi naj midmagö pri añ kale yañ nibö auö, adö anibu gagabim; God Ana kalöp gasi ñab adö u nöp gabim. Nibi bi Krais Ana nipe kalip añ dan midagöp gau, Krais nibi bi nipe midagpal.

* ¹⁰ Krais nipe añ kalöp dan mideinab u, nan si nan naj gep magö u gö, hañ roman kale umnig gab; pen Jisas umö God kalöp niñö, nibi bi aij rö midpim u rö, Ana nipe gö, ana kale kamij mideinab. * ¹¹ God gö Jisas uraka u, Ana nipe añ kalöp dan midöp u me, God añ anibu nöp kalöp u rö nöp gö, Ana nipe kalöp añ dan midöp u nipe hañ roman kale kamij middep magö ñinab.

¹² Anib u, añ mam bi, hon naböñ midöp. Gasi naj midmagö pri añ hon dan pitu gi ñö adö anibu gun, naböñ anibu ñagnabun. ¹³ Adö anibu gipe arö, umnig gabim. Pen God Ana u kalöp gi ñö

* **8:9:** 1Ko 3:16; 12:3 * **8:10:** Gal 2:20

nıñöl gı, kale nan si nan naij gı+pım anıbu böñ nöp arö gınabım u, God aıp kamıñ mıdeınabım. *

¹⁴ God Ana gası ñö nıñöl gı ajaböl nıbi bı gau, God ñı pai nıpe mıdpal. ¹⁵⁻¹⁶ Ana kale udpım u, kalöp tıp gı dam arö, kale nöd pıñıñ gımıdim rö kauyañ pıñıñ gımım, nagı wög gep nıbi bı rö mıdagnabım. Ana kale udpım u, nıpe gö, God ñı pai nıpe mıdpım. Anıg nıñöm hon nıp “Aba! Bapı!” a gabun. *

¹⁷ Ñı pai nıpe mıdpun u me, nan aij nıhön nıhön ñı pai nıpe ñınab u, hon udnabun. Pen Kraıs nıp hag juöm gı naij gıla rö, hanıp u rö nöp gı naij gılö, pıñıñ gagnabun u, God Kraıs nıp ud aij ga rö, hanıp u rö nöp ud aij gınab. *

Hainö mıd aij gınabun

¹⁸ Gası yad nıñbin, Kraıs nıp cıg mıdun, marö rımnap gö, uıham mıdeınabun u, u nan pro. Hainö God nıpe nan aij yabıt hanıp ñö, nıpe aıp mıd aij gınabun u, u nan kub.

¹⁹ God nan nıhön nıhön gı la gau magöñhalö mıñı mıd aij gınım rö lagöp. Nan gau magöñhalö abad mıdö, God nıpe ñı pai nıpe waiö udnab ñın u nöp, nıpe gö, nan anıb gau kauyañ mıd aij gınab. ²⁰⁻²¹ Göp anıbu, God hadame nöp nıñebır gınab a ga rö nöp göp. Pen God hadame gau nıñı, ñı pai yad waiö udnabın ñın u, yad gınö, ñı pai yad ñıñı löm mıd aij yabıt gınaböl rö, nan magöñhalö gı lınö gau u rö nöp, hij gı lugagöm, ñıñı löm mıd aij yabıt gınab.

* **8:13:** Gal 6:8; Kol 3:5 * **8:15-16:** 2Di 1:7; Mak 14:36; 2Ko 1:22 * **8:17:** Gal 4:5-7; Rep 21:7

Pen nan gɨ la anɨb gau, nöd mɨd aij gagnab. Pen hanɨp gö, ñɨ pai nɨpe ke yabɨl mɨdun nɨpe aip mɨd aij gɨnabun ñɨn u nöp me, kauyaŋ gö nan anɨb gau mɨd aij gɨnab. *

²² Hon nɨŋbun, nan God gɨ la anɨb gau magöŋhalö mɨd aij gɨnɨg gab u pen hadame nöp marö gö, nɨbi ñɨ pai rɨknɨg gɨlö ilön göp rö u gɨmɨdöp. ²³ Pen hon abe marö anɨbu mɨdöp. Hainö kalɨp böŋ nöp udnɨg gabin, a göm, God nɨpe Ana u nöd nöp yuö apöm hanɨp aŋ daŋ mɨdöp u, pen ñɨn mai rö hanɨp ñɨ pai nɨpe ke kabö rö yabɨl waiö udö, hañ romaŋ gɨsön nɨbö halu lun, a gun, mɨdmagö hon aŋ daŋ marö anɨbu gö nɨŋöl gɨ, mɨnönŋ nabönŋ adö il i abad mɨdpun. *

²⁴ God nan hainö waiö lɨnab a ga manö u nɨŋ udno, hanɨp uda. Pen nan nɨhön nɨhön hainö waiö lɨnab u magöŋhalö hadö nɨŋbnop, mɨñi gasɨ halö mɨdun ñɨn hain u abad mɨdagaibnop. Nan hadö nɨŋbal u abadagnaböl. ²⁵ Pen, nan hainö waiö lɨnab, a gɨ gasɨ u nɨŋun me, iru gö nɨŋöl gɨ abad mɨdagpun; gasɨ halö abad mɨdpun.

²⁶ Nɨbi bɨ pɨdönŋ mɨdagpun rö, Ana hanɨp gɨ ñöl gɨ mɨdöp. Hon God nɨp sabe gun a gɨpun u pen aige gun God nɨp sabe gɨnabun u nɨŋagun. Pen Ana hanɨp ab hak löm, God nɨp sabe gɨnɨg gab. Manö nɨbi bɨ nɨŋeb rö wasö; kadm manö löm hagnɨg gab. ²⁷ God pen gasɨ hon magöŋhalö nɨŋöb; nɨpe Ana gasɨ nɨpe u abe nɨŋöb. Ana nɨpe hon Krai Jisas nɨbi bɨ nɨpe marö udöm, God nɨp

* **8:20-21:** Jen 3:17-19 * **8:23:** 2Ko 5:2-4

hagö, hagab rö gınab. Ana nıpe God nıp hagab u, God gınam a göm niñöb adö u nöp hagab. *

²⁸ Hon niñbun, God nıp midmagö libun niñi bi gau, God nıpe hanıp abad midö niñöl gi, nan rımnab ke gagnab; mid aij gınabun adö u nöp hanıp gınab. God nıpe hadame gau gası niñöm haga rö, hanıp yıp aumim a ga. * ²⁹ Pen adö anıbu nöp, God niñi bi nöd niña gau, “Yad gınö, kale Ñı yad midöp rö löm, niñın niñmam hain nıpe iru yabi! midainaböl,” a ga. * ³⁰ Anıb u, niñi bi Ñı yad rö midainaböl a ga niñi bi gau, kalıp yıp aumim a ga. Niñi bi yıp aumim a ga niñi bi gau, kalıp niñi bi asıñ midagöp a ga. Niñi bi kalıp asıñ midagöp a ga gau, Ñı yad mailö aij halö midöp rö, kale u rö nöp midainaböl a ga.

Hanıp midmagö löm abad mid aij göp

³¹ Pen hanıp anıg göm ud aij göp u, an hanıp gi naij gınab? Bi ap hanıp gi naij gınım rö lagöp, wasö yabi! * ³² God nıpe piñıñ gagöm, Ñı nıpe ke u hanıp nan a göm yuö apöm uma u nan kub yabi!. Pen God hanıp anıg ga u me, nıpe hanıp ud aij göm, nan aij aij nöp hanıp u rö nöp niñab. ³³ Pen God nıpe hanıp hag löp rö, an hanıp manö kub hagnab? God nıpe ke gö asıñ midagöp rö midpun u, manö midagöp, a ga. * ³⁴ Anıb u, bi an hanıp manö kub hagnab? Bi ap anıg hagnım rö lagöp. Krais Jisas hanıp nan a göm umöm, uraköm, am God niñmagö yijig kid nıpe lau adö midöm, hanıp a göm, Nap nıp sabe göl gi midöp.

* **8:27:** Sam 139:1 * **8:28:** Ep 1:11 * **8:29:** Kol 1:18; Hib 1:6
* **8:31:** Sam 118:6 * **8:33:** Ais 50:8-9

³⁵ Krais hanip midmagö yabił löp u me, an nip wasö göm hanip ud asik ke linab? Nan ap ke waiö löm, hanip ud asik ke linim rö lagöp.

Hanip marö rimnap ginab aka,

uþham mideinabun aka,

küyö kub leinab aka,

waij midageinab aka,

gasi milö niñnabun aka

bi rimnap hanip, Krais pig midpal, a göm,

hanip gi naij ginaböl aka,

al pak linaböl aka,

nan nihön ginab,

Krais aip jim ñöl nöp mideinabun.

³⁶ Manö anibu rö God Manö kali kliñ riköm hagla,

“Nöp pig midpun rö, pör hanip niñöm,

kaj sipsip rö al pak lun a göm niñbal,” a gila.

*

³⁷ Anib u, umeb rö aņ u midpun u pen Krai, bi hanip midmagö löm uma u aip midun, aij gö niñöl gi nöp midun, nan anib gau piñiñ gagnabun. ³⁸ Adö anibu yad niñbin, umnabun aka mideinabun, God hanip midmagö li nöp mideinab niñöm nan ap hanip ud asik ke linim rö lagöp. God ejol nipe gau, nan pidöñ halö kumi kabö adö laņ midöp gau, nan kal naij gau, nan miñi midöp gau, nan hainö mideinab gau, ³⁹ nan adö galik midöp gau, nan mo gayik midöp gau, nan nihön nihön midöp gau magöñhalö, nan ap hanip ud asik ke linim rö lagöp. Bi Kub hon Krai Jisas midöp rö, God hanip midmagö li nöp mideinab.

* **8:36:** Sam 44:22

9

God gasi nipe ke niñöm Isrel kai kalip udnig ga

¹ Manö hagabin anibi, yad Kraiss bi nipe midpin rö, piral hagagabin. Ana Ut u gasi magö yad hagab, manö hagabön anibu manö niñö hagabön, a gab. ²⁻³ Pen añi mam bi. Isrel nibi bi rimnap Kraiss nip udagpal gau hainö manö kub niñöm, ilön kub udnaböl u, yip mög yabit göp. Anib u, yad gasi iru yabit niñbin. Midmagö yad pör ilön kub göp. Yad niñö nöp hagabin, adan midböp, yad añi mam yad gau kalip nan a gem ilön udnö, kale pen kamij arblap. *

⁴ Pen niñön: God Isrel kai nöp kale ñi pai yad mideilan a göm, mailö aij nipe kalip nöp yamöm, yad kalöp unbö ginabin a göm manö klö niñö kalip nöp hag ñöm, lo manö nipe u kalip nöp hag ñöm, kale aigöl göm God sabe gep ram u kabö rö sabe göl manö u kalip nöp hag ñöm, yad aigöl gem nibi bi kalip ud aij ginam manö aij u kalip nöp hag ña. * ⁵ Isrel nibi bi niñi ilan kale Ebrahim, Aisak, Jekop bi gau me. Ebrahim, Aisak, Jekop ñi pai riklö, rik dam dapil gi damöm, Isrel nibi bi kalip rik daula. Kigin añi u nöp rik dam dapil gi damöm, Kraiss nip bi yabit rik daula. Kraiss nipe ke God midöm, nibi bi magöjhalö abadab. Kale magöjhalö hib nipe u pör haglö adö aran.

⁶ God Manö haga u, haga rö nöp ga. Isrel ñi pai riklö, rik dam dapil gi damöm, rik daula gau rimnap Isrel nibi bi kabö rö midagpal. ⁷ Ebrahim ñi pai riklö, rik dam dapil gi damöm

* **9:2-3:** Eks 32:32 * **9:4:** Eks 9:4

rík daula gau rímnab Ebrahim ñi pai nipe kabö rö mídagpal. God Ebrahim níp haga, “Aisak ñi pai ríknab gau nöp ñi pai adö nape rö mideinaböl,” a ga. * 8 Aníb u, Ebrahim ñi pai ríklö, rík dam dapíl gi damöm, rík daula gau rímnab God ñi pai nipe mídagpal. God manö klö niñö hagö, Ebrahim ñi pai yag daunaböl ñi pai gau nöp, kale God ñi pai nipe mídaböl. * 9 God Ebrahim níp manö klö niñö aníbu hagöm haga, “Ñin yad hag linö ñin u nöp yad ado gi aunö, nabin ne Sera ñi ap yag daunab,” a ga. *

10 Pen apis hon Rebeka ñi nipe mihau bi añi nöp ríka. Bi aníbu bac hon u Aisak. 11-12 Pen God gasi nipe ke niñöb rö ginab. Níbi bi an hag linabin a ginig gab u, hag linab. Kale nan aij rímnab ginaböl u niñöm hag lagnab. God gasi nipe ke niñöb rö ginab. Aníb unbö rö nöp me, apis bac hon Aisak Rebeka ber mihau ñi ramö ríkgölö magö u, God nipe Rebeka níp haga, “Ñi ne nañi ríknabön u, bi kub rö mídageinab; nipe ñi ne hain u níp wög gi ñinab,” a ga. Ñi mudun an gau nöp mídailö nime yag dauaga adö u nöp, nan aij nan naij ap gilö niñöm wasö, God gasi nipe ke niñöm anig haga. * 13 God Manö adiñ ap kalí kliš ríkla u, God manö hagöm haga, “Yad Jekop níp mídmagö libin pen Iso níp mídmagö lagpin,” a ga. *

God nipe gab u, kabö rö nöp gab

* 9:7: Jen 21:12 * 9:8: Gal 4:23 * 9:9: Jen 18:14 * 9:11-12: Jen 25:23 * 9:13: Mal 1:2-3

14 Anib u, God kabö rö gagab, a gun? Wasö! Nipe kabö rö nöp gab. 15 God nipe Mosis nip haga,

“Nibi bi mög niñnabin gau kalip mög niñnabin.

Nibi bi midmagö lem ud aij ginabin gau

kalip midmagö lem ud aij ginabin,” a ga. *

16 Anib u niñbun, hane ke klö gun gipun u niñöm hanip udagnab; hane ke klö gun gasi halö midpun u niñöm hanip udagnab. Nipe ke mög niñnab nibi bi gau nöp udnab. *

17 God Manö adiñ ap kali kñiñ rikla u, God manö hagöm Pero nip haga, “Yad gasi niñnö, nibi bi ram minöñ gau gau midpal gau magöñhalö niñnaböl, ne kiñ Ijip nibö u bi kub bi klö yabiñ pen yad God ginö ne bi yiñharñ rö midnabön. Anig ginab, kale niñöm, manö anibu hag amil apil göm hib yad u haglö ram minöñ gau gau magöñhalö arnab. Adö anibu nöp yad ke gainö, ne Ijip kiñ midpan,” a ga. * 18 Anib u niñbun, God gasi nipe ke niñöb rö, nibi bi rimnap mög niñnab pen nibi bi rimnap kalip niñebir gö, gasi naij kale niñbal u kidit arnab.

19 Kale rimnap God göp anibu rö niñmim hagnabim, “God nipe nöp gö, gasi kale u kidit aröp u, niñhön ginig pen, mid aij gagpim, a göm, hanip manö kub hagnab? God nipe ke, ‘Nan anib gau ginab,’ a ginab u, bi an nipe pe, ‘Nan gau gagnab,’ a ginab?” ö ginabim. 20 Anig hagnabim u pen kale bi kub an rö midmim, manö nipe u naböñ udnabim?

* 9:15: Eks 33:19 * 9:16: Ep 2:8 * 9:17: Eks 9:16

Adö anıbu rö, God Manö u bı ne Aisaia kalı kılın rıköm haga, “Bı ap mınöŋ udöm, rin cög ap gö, ‘Yıp nıhön gınıg anıg göl gıpan,’ a göm pen ado göm hagagnab. Wasö yabıtı!” a ga. * ²¹ Bı rin cög gınıg gab bı u, nıpe gası nıpe ke nıŋöb rö gınab. Mınöŋ bad añı ap ud gı dö gı dapöm, rin aij aij nın añı añı lauep ap löm, rin yıharıŋ pör pör lauep ap löm, gınab. U manö mıdagöp; gası nıpe. * ²²⁻²³ Anıb unbö rö me, God göp. Nıpe nıbi bı gı naj gı mıdpal gau nıŋö, iru yabıtı gö, kalıp al pak lınım rö löp u pen, nıpe mulu halö mıdöp u nıŋöm klö nıpe mıdöp u nıŋlan, a göm, kalıp yıŋıd anıg gagöp. God hadame dagol gau gası nıpe ke nıŋöm haga, nıbi bı mög nıŋem ud aij gınabin nıbi bı gau mailö aij yad u nıŋöl, a ga. Anıb u, nıbi bı anıb gau mailö aij yad u nıŋöl a göm, nıpe nıbi bı gı naj gı mıdpal gau gö, gası hibur naj kale u kıdıtı aröp. ²⁴ Nıbi bı mög nıŋem ud aij gınabin a ga u, hanıp Juda nıbi bı abe, Juda nıbi bı wasö gau abe, haga. ²⁵ Manö adö anıbu rö, God manö haga rımnab bı ne Hosea God Manö adıŋ ap kalı kılın rıköm haga,

“Nıbi bı yad mıdagmıdal gau,

kalıp ‘nıbi bı yad’ a gınabin.

Pen nıbi bı mıdmagö lagmıdin gau,

kalıp ‘nıbi bı mıdmagö yad’ a gınabin.

Pen Hosea God Manö adıŋ ap halö kalı kılın rıköm haga, *

²⁶ Nöd ‘Nıbi bı yad mıdagpım,’ a gınö u, ram mınöŋ añı anıbu nöp kalıp,

* **9:20:** Ais 29:16; 45:9 * **9:21:** Jer 18:6 * **9:25:** Hos 2:23

‘God pör kamıñ mıdöp ñı pai nıpe,’ a gıñabin,” a ga. *

27 Pen God Manö adıñ ap, bı God manö hagep Aisaia manö bıtaö göm hagab, “Isrel kai kabö kulup ñıg goł gau mıdöp rö iru nöp mıdeinaböl u pen Bı Kub nıpe yöp pro bad ap nöp ud kamıñ yunab. *

28 Nıñön gıñıg: Bı Kub nıpe dip nöp nıbi bı mıñöñ naböñ ıı i mıdpal gau magöñhalö manö kub hagöm böñ nöp pen ñıñab,” a ga.

29 Gıñab anıbu, Aisaia nıpe nöd God Manö adıñ ap kalı kılıñ rıköm haga, “Bı Kub ke pıdöñ halö mıdöp u, hanıp ñı pai yöp bad ap nöp arö gagböp, Sodom Gomora nıbi bı kalıp ga rö u, hanıp gıböp,” a ga. *

Isrel kai abe Jisas manö aij u nıñ udlan

30 Anıb u, nıñim! Juda nıbi bı wasö gau, nöd, mıd aij gun God aip jım ñöl mıdaiun a göm gası u nıñagla u, pen mıñı Jisas manö aij u nıñ udlö, God kalıp asıñ mıdagöp a gö, nıpe aip jım ñöl mıdpal. 31 Pen Isrel nıbi bı nöd God lo manö u udöm, hagöp hagöp rö gun a gıla u pen mıñı nıpe aip jım ñöl mıdagpal. 32 Pen nıñön, God nıp nıñ udöm wasö, hon ke adö rımnap gun, nıpe aip jım ñöl mıdeinabun, a göm, God nıpe kabö aij la adö u arun a gılö nıñöl gı, ma kale u lı yuö ap

* 9:26: Hos 1:10 * 9:27: Ais 10:22-23 * 9:29: Ais 1:9

lug pakpal. * ³³ Manö an+bu rö, Aisaia n+pe God manö haga rö kal+ kliñ r+köm haga,
 “N+ñim! Yad daun kub Saion kabö ap l+nö,
 n+bi b+ ma adö an+bu l+ yuö ap lug paknaböl;
 pen n+bi b+ n+ñ n+ñ udnaböl gau,
 God n+ñ n+ñöm ana udagnaböl,” a ga. *

10

God n+pe ke gö, kale n+bi b+ n+pe as+ñ m+dagöp rö m+deinaböl u, Isrel n+bi b+ kale n+ñagal

¹ M+deimam yad gau. Gas+ klö y+ñ auöp u, God n+bi b+ yad Isrel kai kal+ñ ud kam+ñ yun+m, a gem, n+ñ pör nöp sabe göl g+ m+dpin. ² Yad kale g+pal rö n+ñem hagabin, hon God n+bi b+ n+pe m+ daiun, a göm, klö yab+ñ g+pal u pen gas+ n+ñ aij göm gagpal. ³ “Krais uma rö, God han+ñ, ‘N+bi b+ as+ñ m+dagöp yad,’ a g+ nab,” a göm gas+ u n+ñblap u pen adö an+bu n+ñ aij gagöm, gas+ kale ke adö u nöp n+ñöm hagla, “Lo adö u g+no areinab u, n+bi b+ aij n+pe m+deinabun,” a g+la. An+b u, lo manö adö an+bu hain gun a göm g+ damöm, hainö ap lug pakla. ⁴ Krais ga an+bu, uri lo u p+s göp. An+b u me, n+bi b+ an an Jisas manö aij u n+ñ udnaböl gau, God kal+ñ magöñhalö n+bi b+ as+ñ m+dagöp yad a g+ nab.

N+bi b+ ram m+ñöñ gau gau magöñhalö kam+ñ aröl rö löp

⁵ God Manö u, Mos+s manö r+mnap kal+ kliñ r+köm, lo manö udöm as+ñ m+dagöp rö m+deinaböl manö adö u hagöm, Isrel kai kal+ñ

* **9:32:** Ais 8:14 * **9:33:** Ais 28:16; 1Pi 2:6

haga, “Lo manö u udmim, hagöp rö nöp g+mim me, kam+ñ arnabim,” a ga. * 6 God Manö u, Mos+ manö r+mnap kal+ kññ r+köm, Krai n+ñ n+ñ udöm as+ñ m+dagöp rö m+deinaböl manö adö u hagöm, Isrel kai kal+p haga, “Kale, ‘B+ an adö lañ arnab?’ ö gagmim,” a ga. (Manö haga u iñ u me, kale am kumi kabö adö lañ au n+bö Krai n+ñ uñ g+ dauagnaböl.) * 7 An+b unbö rö nöp, “Kale, ‘B+ an wip ana ram m+döp mo gay+k arnab?’ ö gagmim,” a ga. (Manö haga u iñ u me, kale am wip ana ram m+döp mo gay+k n+bö Krai n+ñ uñ g+ dauagnaböl.) 8 Pen God Manö ad+ñ an+bu, Mos+ manö adö r+mnap n+hön n+hön kal+ kññ r+köm Isrel kai kal+p haga. N+pe haga, “Manö magö an+bu m+lö gau m+dagöp. Manö magö an+bu m+dmagö an+ kale dan m+döp pör hagpim adö u nöp,” a ga. Mos+ n+pe Jisas manö aij, manö n+ñ udep an+bu nöp haga. Manö aij n+ñ udep an+bu nöp hon pör nöp hag ñabun u me.

9 An+b u, God gö Jisas uraköp a g+mim, gas+ u n+ñ m+dmim, “Jisas n+pe B+ kub yad,” waiö hagnabim u, God kalöp n+bi b+ as+ñ m+dagöp yad a göm, kalöp ud kam+ñ yunab. 10 Pen n+hön, kale gas+ m+dmagö an+ kale dan manö n+pe n+ñ udnabim u, God kalöp n+bi b+ as+ñ m+dagöp yad a g+nab. Meg m+gan kale manö hagmim, n+bi b+ gau waiö hag ñ+nabim u, God kalöp ud kam+ñ yunab. 11 Adö an+bu rö, Aisaia n+pe God Manö ad+ñ ap kal+ kññ r+köm haga, “N+bi b+ n+ñ n+ñ udnaböl gau, God n+ñ n+ñöm ana udagnaböl,” a

* 10:5: Lep 18:5 * 10:6: Dud 30:12-14

ga. * ¹² Juda n̄ibi b̄i gau, Juda n̄ibi b̄i wasö gau, ke ke m̄idagpal. B̄i Kub n̄ipe n̄ibi b̄i gau n̄ibö gau n̄ibö magöñhalö B̄i Kub añi nöp m̄idöp. N̄ibi b̄i gau n̄ibö gau n̄ibö an an n̄ip sabe ḡinaböl gau, kal̄ip ud aij yab̄iḥ ḡinab. * ¹³ Adö an̄ibu nöp, b̄i ne Joel, God Manö ad̄iñ ap kal̄i kliñ r̄iköm haga, “N̄ibi b̄i an an B̄i Kub n̄ip, ȳip ud kam̄iñ yu, a göm hag n̄iñlö, kal̄ip ud kam̄iñ yunab,” a ga. * ¹⁴ Pen kale B̄i Kub n̄ip n̄iñ udagnaböl u, kale n̄ip aigöl göm sabe ḡinaböl? Pen kale Jisas manö aij u apdi n̄iñagnaböl u, kale aigöl göm manö aij an̄ibu n̄iñ udnaböl? Pen n̄ibi b̄i r̄imnap apöm Jisas manö aij adö u hag ñagnaböl u, kale aigöl göm manö an̄ibu apdi n̄iñaböl? ¹⁵ Pen n̄ibi b̄i Krais Jisas n̄iñ udpal gau kal̄ip hag yuagnaböl u, kale aigöl göm arnaböl? Adö an̄ibu nöp, Aisaia n̄ipe God Manö ad̄iñ ap kal̄i kliñ r̄iköm haga, “N̄ibi b̄i manö aij daunaböl gau, ḡi aij yab̄iḥ ḡinaböl,” a ga. *

¹⁶ Pen Isrel n̄ibi b̄i Krais Jisas manö aij u n̄iñla gau r̄imnap n̄iñ udagla. Manö adö an̄ibu nöp, Aisaia n̄ipe God Manö ad̄iñ ap kal̄i kliñ r̄iköm haga, “Yad manö aij ne u hagnö j̄i b̄i an n̄iñ udöp?” ö ga. * ¹⁷ An̄ib u, n̄ibi b̄i r̄imnap God manö hag ñ̄ilö, n̄ibi b̄i n̄iñöm manö an̄ibu n̄iñ udnaböl. Pen God manö hag ñ̄ilö, n̄iñ udnaböl u, Krais manö aij u me. ¹⁸ Pen Isrel kai manö an̄ibu n̄iñagla aka n̄ihön? Wasö yab̄iḥ! N̄iñla. Kale nöd n̄iñla u me, Depid n̄ipe God Manö ad̄iñ ap kal̄i kliñ r̄iköm haga, “Kale ram m̄n̄öñ gau gau magöñhalö amöm,

* **10:11:** Ais 28:16 * **10:12:** Ap 15:9 * **10:13:** Joe 2:32

* **10:15:** Ais 52:7 * **10:16:** Ais 53:1

manö anıbu hag ñıbal;
 kale manö hag ñılö,
 mınönj nabönj gau rıgonj rıgonj magönjhalö
 yabıı aröp,” a ga. *

19 Pen yad hag nıneb ap halö mıdöp: Isrel kai
 manö anıbu nıñöm ıı u nıñagla aka nıñön? Wasö
 yabıı! ıı u nıñla. Mosıs nıpe God manö haga u
 udöm, God Manö adıñ ap kalı kılñ rıköm haga,
 “Yad nıbi bı hauı halö mıgan rımnap kalıp udem,
 ud aıj gınö,
 kale Isrel nıbi bı kalıp mulu kal nıñmim,
 God hanıp rö anıg gagöp, a gımim nıñnabım,”
 a ga. *

20 Aısaia nıpe God manö haga u udöm God Manö
 adıñ ap kalı kılñ rıköm waiö yabıı hagöm haga,
 “Nıbi bı yıp nıñun a göm ulhai nıñagal gau
 yıp ulhai nıñbal;
 kale yıp nıñun a göm hag nıñagal
 pen yad ke kalıp waiö lajin yıp nıñbal,” a ga.
 *

21 Pen Isrel gıpal rö, Aısaia nıpe God manö haga
 u udöm, God Manö adıñ ap kalı kılñ rıköm haga,
 “Yad pör bı nıneb kale rö mıdem,
 ‘Yad auım!’ a gıpin pen yıp auagal.
 Kale aıeb aıeb ñöm,
 gası kale ke nıñbal rö nöp gıpal,” a ga. *

11

God Isrel kalıp böñ nöp arö gagöp

* **10:18:** Sam 19:4 * **10:19:** Dud 32:21 * **10:20:** Aıs 65:1
 * **10:21:** Aıs 65:2

¹ Anıb u, yad hag niḡeb ap miḡdöp: God Isrel niḡbi bi gau kalıp böḡ nöp arö göp aka? Wasö yabiḡ! Kalıp böḡ nöp arö gagöp. Yad Pol u rö nöp Isrel niḡbö bi. Ebrahim riḡkö, riḡ damöm, Benjamin niḡp riḡklö; Benjamin pen riḡk dam dapıl ga il u, yad miḡdpin. *

² Pen God niḡbi bi hadame nöp niḡḡöm, niḡbi bi yad miḡdaiöl, a gi gasi niḡḡa gau kalıp arö gagöp. Kale bi Ilaija niḡp aiud udöm God Manö kali kliḡ riḡkla u hadö niḡḡbim. Ilaija God niḡp sabe göm haga, ³ “Isrel niḡbi bi gau magöḡḡhalö nöp arö göm, bi manö ne hagep gau kalıp al pak löm, kabö kiḡnaḡ göm nan pak nöp sabe gep kabö gau, pa jö ma jö gi yubal. Yad aḡni nöp miḡdpin u pen yiḡp u rö nöp, al pak lun, a göm, riḡḡik gi ud ajaböl,” a ga. * ⁴ Hagö, God niḡp pen haga, “Bi yad iru yabiḡ nöp sepen dausan rö (7,000) miḡdpal gau, Bal god piral u niḡp, ‘Bi kub hon,’ a göm, niḡp sabe gagpal,” a ga. *

⁵ Anıb u rö, God niḡbi bi möḡ yabiḡ göp u me, niḡpe hanıḡp niḡbi bi Isrel yöp bad ap möḡ niḡḡöm hag lö miḡdpun. ⁶ Hanıḡp möḡ niḡḡöm udöp anıbu, lo adö u gaino aka nan riḡmnap ke gaino niḡḡöm udagöp. Hanıḡp yiḡharıḡ möḡ niḡḡöm udöp a gi gasi niḡḡbun u, pen hon nan ap ke gaino hanıḡp udaiböp, hon anıḡ gasi niḡḡagbnop. * ⁷ Niḡbi bi Isrel klö yabiḡ göm, ulhai niḡ damöm, udagla. Niḡbi bi God udnabin a göm hag la gau nöp udla. God niḡpe ke gö, niḡbi bi riḡmnap manö niḡpe u niḡḡöm niḡḡagla.

* **11:1:** 1Sa 12:22; Sam 94:14; Plp 3:5

* **11:3:** 2Ki 19:10,14

* **11:4:** 1Ki 19:18 * **11:6:** Gal 3:18

8 Adö an+bu nöp, Mosıs God Manö ad+ıj ap kalı k+ıñ r+ıköm haga,
 “God nıpe gö, kale hon hanöm,
 amgö ju ju g+ı m+deila;
 nıpe gö, kalıp amgö we gö,
 amgö n+ıjageila;
 nıpe gö, kalıp hauı alö,
 manö apdi n+ıjageila;
 an+bu nöp m+ıd damöm,
 uri unbö rö nöp m+ıdpal,” a ga. *

9 Pen Depid God Manö ad+ıj ap kalı k+ıñ r+ıköm haga,
 “Kale pör nan kub ñ+ıjbal u,
 kalıp wanaıj hel rö ud sıs+ı l+n+m.
 Arun a g+ı gas+ı n+ıjıaböl adan an+bu p+ıı g+ınab.
 An+ıb u, kale g+ı najı g+ıpal u, kale pen udnaböl.
 *

10 Amgö kale we gö amgö n+ıjagöl.
 M+ıjör kub auö pör uıtham wabi g+ı ud ajaiöl,”
 a ga.

God Juda n+ıbi b+ı wasö gau udab

11 Pen Isrel kai ap lug pakpal u, böıj nöp ap lug pakagpal. Kale nan sı nan najı g+ıla rö, God kalıp arö göm, Juda n+ıbi b+ı wasö gau kalıp udöp. Udöp an+ıbu, “Isrel kai, ‘Han+ıp rö an+ıg göm udagöp,’ a göm n+ıjlanıj,” a göm göp. *

12 Pen Isrel kai nan sı nan najı geila rö, n+ıbi b+ı ram m+nöıj gau gau nan aıj yab+ıı udpal. God Isrel kai arö ga rö, Juda n+ıbi b+ı wasö gau nan aıj yab+ıı udpal. An+ıb u, God n+ıbi b+ı Isrel ud kam+ıj yunab

* 11:8: Dud 29:4; Aıs 29:10
 Ap 13:46

* 11:9: Sam 69:22-23

* 11:11:

ñin u, nibi bi nipe gau magöŋhalö nan aij aij yabił udnaböl.

¹³ Yad uri kalöp Juda nibi bi wasö gau hagabin. Krais Jisas yip, “Juda nibi bi wasö gau kalip manö aij yad hag ñimön,” a ga u me, kalöp Juda nibi bi wasö gau Jisas manö aij u hag ñi m+dnö yip aij göp. ¹⁴ Pen yad kalöp Jisas manö aij u hag ñinö niŋbe, nibi bi yad ke Isrel rimnap niŋöm, “God kalip udöp rö hanip udagöp,” a göm nip auaiöl u, yip aij yabił ginab. ¹⁵ God Isrel kai kalip arö ga rö, Juda nibi bi wasö gau kalip, nibi bi yad, a göm udöp. Anib u, hainö Isrel kai kalip udö, wip umöm kauyaŋ uraknaböl u rö ginab.

¹⁶ Kale bred adin ap God nip sabe gi ñinaböl u, bred magö magöŋhalö God nan nipe. Kale hagnaböl, “Mab olip il u God mab il nipe,” a ginaböl u, ramö löm lö pa gau gau arnab u abe God nan nipe.

¹⁷ Pen God nipe mab olip lö k+d nöd nibö gau hak yuöm, kalöp olip lö be gau nibö rö dapöm d+m ñö, d+m ñöl midpim. Anib u me, mab olip nöd nibö u kamini midöm minöŋ yaŋ nibö ñig u udö, lö hain nibö u mid aij göp. * ¹⁸ Kale mab lö nöd nibö u, lö yiharin, a gimim gasi u niŋagmim. Kale niŋmim, kale mab lö hain nibö u ñig udmim mab il u ñagpim; mab il yaŋ ñig udöm kalöp mab lö aŋa ñöb. ¹⁹ Kale hagnabim, “God nipe, ‘Olip lö be gau nibö dapem ud d+m ñinam,’ a göm, olip lö nöd nibö gau hak yuö, ka anibu udun midpun,” a ginabim. ²⁰ Manö anibu niŋö hagnabim u pen niŋ aij gimim. Isrel kai Krais nip niŋ udaglö,

* **11:17:** Ep 2:11-19

kalıp arö ga; kale pen Krais nıp nıñ udpe, kalöp uda. Pen kale ana udmim, hib kale ke hagpe adö aragnım. ²¹ Nıhön gınıg: God mab olip lö nöd nıbö gau hak yua rö, kale u rö nöp gınım rö löp.

²² God nıpe bı hain aij yabıt u pen nıpe bı ktı yabıt rö mıdöp. Nıbi bı nıp arö gıla gau kalıp bı ktı rö löm arö ga. Pen kalöp agamıj hain rıköm, mıdmagö löm, uda. Kale anıg göl Krais nıp nıñ udöl gı mıdeinabim u, kalöp agamıj hain rıköm, mıdmagö löl gı mıdeinab. Pen Isrel kai kalıp ga rö, hanıp u rö nöp gınım rö löp, a gımim, nıñ aij gımim. * ²³ Isrel nıbi bı anıb gau hainö Krais nıp nıñ udnaböl u, God kalıp ud pa dım nınab. God kalıp ud pa dım nınım rö löp. ²⁴ Pen nıhön, kalöp mab olip lö be gau nıbö dapöm, mab olip yabıt pa dım nıö mıdpım u, olip lö kabö göl gau kauyañ pa dım nınıg, pa dım nınab.

Hainö Isrel nıbi bı magöñhalö kalıp udnab

²⁵ Pen añ mam bı. Hib kale ke hagpe adö arnım rö löp. Anıb u, manö nöd nıñagmıdun ap kalöp hagnıg gabin. Isrel nıbi bı iru nöp mını amgö we rö mıdpal u pen pör anıg gagnab. God Juda nıbi bı wasö gau kalıp udnabin a göm gası nıña gau magöñhalö udnab. ²⁶ Nıbi bı anıb gau ud pıs göm, hainö Isrel nıbi bı kalıp magöñhalö ud kamıñ yunab. Manö adö anıbu rö, God manö haga u udöm God Manö adıñ ap kalı ktıñ rıköm hagla,

“God haga,

‘Jekop kıgın yıp arö gıla gau kalıp ud kamıñ yunab bı u,

* **11:22:** Jon 15:2,4

daun kub Saion n̄ibö aunab. *

27 Yad kal̄ip aip manö kl̄ö n̄iᅇö hagnö rö,
nan si nan naij ḡipal gac u ᅇik ḡi yunabin, ' a
ga," a ḡila. *

28 Isrel kai Kraiᅇ n̄iᅇ udagla rö, kale God kauaᅇ
mauaᅇ n̄ipe m̄idpal. Pen kale Kraiᅇ n̄iᅇ udmim,
m̄iᅇ m̄iᅇ göl ḡi m̄idpim. Pen God hadame nöᅇ
Isrel kai n̄ihi iᅇaᅇ kale Ebraham Aisak Jekop b̄i
gau kal̄ip manö kl̄ö n̄iᅇö haga u n̄iᅇöm, God Isrel
kai m̄idmagö löl ḡi nöᅇ m̄idöp. 29 God n̄ipe nan
aij ap ᅇöm, hainö gas̄i hain n̄ibö n̄iᅇöm, nan aij
an̄ibu adog udagnab. An̄ib unbö rö nöᅇ, God
n̄ipe, ḡinabin a göm, manö kl̄ö n̄iᅇö hageinab,
hainö gas̄i hain n̄ibö n̄iᅇöm, ke gagnab. Manö
hagnab u arö gagnab. Hagnab rö nöᅇ ḡinab.

30 Kale nöᅇ God manö haga u ud yum̄idim pen
hainö Isrel n̄ibi b̄i God manö n̄ipe arö ḡilö, kalöp
pen mög n̄iᅇöm ud aij gö, n̄ipe aip m̄id aij ḡipim.

31 God kalöp mög n̄iᅇöm uda u, Isrel n̄ibi b̄i n̄iᅇlö,
mulu lugö, Kraiᅇ manö aij u ud yula, pen hainö
God kal̄ip u rö nöᅇ mög n̄iᅇöm udnab.

32 An̄ib u n̄iᅇbun, Isrel n̄ibi b̄i gau abe, Juda
n̄ibi b̄i wasö gau abe, God manö haga u ud yula
rö, God kal̄ip magöᅇhalö n̄iᅇebir arö gö, kale b̄i
naḡiman rö m̄idöm, nan si nan naij ḡi dam dam
ud arlö, hainö kal̄ip mög n̄iᅇöm udnab.

God hib n̄ipe pör hagno adö aran

33 An̄ib u, yad n̄iᅇbin, God nan magöᅇhalö n̄iᅇöb;
gas̄i n̄ipe gas̄i aij yabiᅇ.

God n̄ipe gas̄i n̄iᅇ kiᅇd yabiᅇ n̄iᅇ hiᅇköm,
adö an̄ibu ke yabiᅇ göᅇ.

* 11:26: Ais 59:20-21 * 11:27: Jer 31:33-34

- God nɪpe gasɪ nɪŋöm,
 nan anɪg anɪg gɪnabin a göm, gasɪ aij nɪŋöb
 rö,
 bɪ ap gasɪ aij unbö rö mɪdagöp.
 Hon God gasɪ rɪmɪd nɪpe nɪŋun,
 nɪpe ke göp rö gun a gun, gagnabun! *
- ³⁴ God Manö u kalɪ kɪɪñ rɪköm hagla,
 “Nɪbi bɪ an, Bɪ Kub gasɪ aij nɪŋöb rö u nɪŋöb?
 Nɪbi bɪ an, Bɪ Kub nɪp, ‘Ne anɪg gɪ, anɪg gɪ,’ a
 gɪnab? *
- ³⁵ Pen nɪbi bɪ an, nan aij ap God nɪp ñö, pen
 ñɪnɪm?
 Wasö yabɪ! Nɪbi bɪ ap nɪp anɪg göl rö lagöp,”
 a gɪla. *
- ³⁶ Nɪhön gɪnɪg: God nɪpe nan gau magöŋhalö gɪ
 la;
 klö nɪpe nöp nan anɪb gau magöŋhalö mɪdöp;
 nan anɪb gau magöŋhalö God nɪp ñɪñɪ löl gɪ
 mɪdöl.
 Anɪb u, hib nɪpe u pör pör nöp hagno adö
 arnɪm!
 Anɪb unbö rö aij. *

12

*God lau adö mɪdpun, a gɪmim, nɪp aij gɪnɪm adö
 u gɪpe arnɪm*

¹ Anɪb u, añ mam bɪ. Kalöp mög nɪŋöm udöp
 rö, kale pe nan God nɪp sabe gɪ ñɪbal rö, hañ
 romanɟ gasɪ rɪmɪd kale u, nan kamɪŋ halö rö, nan
 uɫ rö, God nɪp ñɪmim. Nan damöm, God nɪp

* **11:33:** Ais 55:8-9 * **11:34:** Ais 40:13; 1Ko 2:16 * **11:35:**
 Job 41:11 * **11:36:** 1Ko 8:6

sabe gi ñibal gau, nan naj naj gau ñagpal. Nan aij aij nan ap gagöp gau nöp ñilö me, nipe ñiñi löm udöp. Anig unbö rö me, God hanip nan nip sabe gi ñibal rö udnim, a gimim, nip niñ udöl gi midmim, hagöp hagöp rö nöp gimim. *

² Pen nibi bi minöñ adö il i gasi niñöm gipal nagit adö u rö gagmim. Pen God nip hag niñbe, nipe kalöp gasi aij ñö, gasi rimid midmagö kale an dan hain nibö limim, nibi bi ke hain nibö rö limim. Anib u, kale niñnabim, hon aigöl gino, God nip aij ginim. Kale niñnabim adan niñön adan aij yabit; kabö göl nöp ginab adö u niñnabim. Pen kale anig göl niñ aij gimim, anig unbö rö nöp ginabim. ³ God yip mög niñöm udö, wög nipe gipin. Anib u, kalöp magöñhalö hagabin, hon nibi bi kub a gi gasi niñagmim. God nipe niñ udep magö u kalöp ke añi añi ñöb. Anib u me, kale ana udmim, hon aigale nibi bi rö midpun a gimim niñmim. *

⁴ Hon niñbun, hon magöñhalö hañ roman añi midöp u pen adiñ adiñ ke ke iru nöp midöp. Adiñ gau wög ke ke midöp; ma u wög nipe u ke göp, ñimagö u wög nipe u ke göp, amgö u wög nipe u ke göp. Anib u, il ke ke midöp rö, il ke ke nöp gipal. *

⁵ Anib u rö, hon Kraus lau adö midpun gau u rö nöp wög ke ke gipun u pen nibi bi kigin nipe jim ñöl añi u nöp midpun. ⁶ God hanip añi añi mög niñöm ud aij göm, nan aij hanip ke ke ñöb rö, adö anibu nöp niñun ginabun. God nibi bi

* **12:1:** Ro 6:11,13; 1Pi 2:5 * **12:3:** 1Ko 12:11; Ep 4:7 * **12:4:** 1Ko 12:12,27

r+imnap nan aij ñöm, manö yad n+ibi b+ gau hag ñ+mön, a geinab u, n+ipe God n+η udep magö ñöb rö hag ñ+nab. * ⁷ God n+ibi b+ r+imnap nan aij ñöm hagnab, n+ibi b+ gau wög r+imnap g+ ñ+mön a g+nab u, n+ibi b+ gau wög r+imnap g+ ñ+n+m. God n+ibi b+ r+imnap nan aij ñöm hagnab, n+ibi b+ ñ+ pai b+ gau manö aij r+imnap hag ñ+mön, a g+nab u, n+ibi b+ ñ+ pai manö hag ñ+n+m. ⁸ God n+ibi b+ r+imnap nan aij ñöm hagnab, añ mam ne ap iru gain+m u, n+p manö hag ñ+ aij g+mön, n+ipe gas+ aij n+ηöm ñ+ñ+ l+n+m, a g+nab u, n+ipe unbö rö g+n+m. God n+ibi b+ r+imnap nan aij ñöm hagnab, n+ibi b+ gau mani nan gau ulep göp u, kal+p mani nan r+imnap ñ+mön a g+nab u, mani nan r+imnap abönamö ñ+n+m. N+ibi b+ r+imnap nan aij ñöm hagnab, n+ibi b+ r+imnap kal+p abad m+dmön a g+nab u, n+ipe gas+ n+η aij göm kal+p abad m+dn+m. N+ibi b+ r+imnap nan aij ñöm hagnab, n+ibi b+ r+imnap kal+p mög n+ηmön ud aij g+mön a g+nab u, n+ipe ñ+ñ+ löl g+ mög n+ηöm ud aij g+n+m.

N+ibi b+ gau kal+p m+dmagö l+mim

⁹ “N+ibi b+ gau kal+p m+dmagö labun,” a g+mim, piral hagagmim; kal+p m+dmagö yab+ l+mim, ud aij yab+ g+mim. Nan si nan naij gep magö u n+p kołmał kale rö mulu kal n+ηmim. Pen klö g+mim nag+ aij adö u nöp udmim. ¹⁰ N+ibi b+ añ mam b+ pen pen m+dmagö l+bal rö, kale Krais lau adö m+dpim u rö nöp añ mam b+ pen pen m+dmagö l+mim. Añ mam b+ kale gau hib kale hagpe adö arn+m; pen hib kale ke g+pe adö aragn+m.

* **12:6:** 1Ko 12:4-11; 1Pi 4:10-11

* 11 Wög iru maru gagmim; klö g+mim g+mim. B+ Kub hon u n+p wög gabun a g+mim, aij gö n+ñöl g+ g+mim. 12 B+ Kub han+p udnab, a g+mim, aij a gö n+ñöl g+, n+p abad m+daimim. Kalöp marö r+mnap auain+m, agam+j m+daimim. God n+p sabe gep u arö gagmim, pör nöp sabe göl g+ m+daimim. * 13 N+bi b+ God lau adö m+döm, mani nan kale utep göp gau, kal+p mani nan r+mnap n+me li ñ+mim. N+bi b+ m+lö gau n+bö auaiöl, u+ g+ dam ram kale ud armim. *

14 N+bi b+ r+mnap kalöp g+ naj gaiöl u, pen pe, “God n+p sabe g+no kal+p g+ naj gan,” a g+mim sabe gagmim; “God n+p sabe g+no kal+p g+ aij gan,” a g+mim sabe g+mim. * 15 N+bi b+ r+mnap kale ñ+ñ+ löl g+ m+daiöl, kale kal+p aip ñ+ñ+ löl g+ m+daimim; pen r+mnap mög gep rö m+daiöl, kale kal+p aip mög gö n+ñöl g+ m+daimim. 16 N+bi b+ hib m+döp gau kal+p ud aij gun, n+bi b+ hib m+dagöp gau kal+p ud aij gagun a g+mim, gas+ u n+ñagmim. Kal+p magöñhalö ad+p ad+p rö ud aij g+mim. Hon n+bi b+ hib m+döp, a g+mim, gas+ u n+ñagmim. N+bi b+ hib m+dagöp gau aip añ hakmim m+daimim. Hon nöp n+ñ aij g+pun, a g+mim gas+ u n+ñagmim. *

17 Pen n+bi b+ r+mnap kalöp n+ñlö mulu lugö, g+ naj gaiöl u, kal+p pen u rö nöp g+ naj gagmim. N+bi b+ gau n+ñlö, aij g+n+m adö u nöp g+mim. *

18 N+bi b+ r+mnap aip pen pen gun, a g+mim gas+ u n+ñagmim. N+bi b+ gau magöñhalö agam+j j+m

* 12:10: 1Pi 1:22 * 12:12: 1De 5:16-18 * 12:13: Hib 13:2

* 12:14: Mad 5:44; 1Ko 4:12 * 12:16: Pro 3:7 * 12:17: 1De

ñöl mîdaiun, a gîmim gasî u nöp niŋmim. ¹⁹ Pen niŋi bi aij yad gau. Niŋi bi riŋnap kalöp gi naij gaiöl u, kalîp pen gi naij gun, a gîmim, gasî u niŋagmim. U God nan niŋpe, a gîmim niŋmim. Yad kalîp pen abe gi naij giŋ, a göm, ke gasî niŋöb rö giŋnab. Moŋis niŋpe God manö haga u udöm, God Manö adiŋ ap kalî kliŋ riŋkôm haga, “God hagöp, ‘Kalöp gi naij gaiöl u, yad kalöp pen abe gi naij giŋnabin; u gasî yad,’ a göp,” a ga. * ²⁰ Anîb u, bi ne Solomon God Manö adiŋ ap kalî kliŋ riŋkôm haga,

“Niŋi bi kalöp nöd gi naij giŋla gau

kale kiŋyö liŋniŋ u, nan magö niŋmim;

kale niŋg nan giŋniŋ u, niŋg niŋmim.

Anîg giŋnabim u, bi kalöp nöd gi naij giŋla gau

nabiŋ kale adö laŋ mab ineb ineb rö yunabim

innab niŋnaböl,” a ga. *

²¹ Anîb u me, kalöp gi naij gaiöl, kalîp pen gi naij gagmim; kalöp gi aij giŋpe, ke hain gö arniŋ.

13

Gapman kai hagöl rö gîmim

¹ Pen hon magöŋhalö gapman hagöl rö niŋun. Ke gasî niŋöm, gapman miŋdagöp; God hagö, gapman miŋdöp. * ² Anîb u, niŋi bi an gapman manö riŋb jueinab, God haga gapman miŋdöp manö niŋpe u abe riŋb junab. Bi anîbu God niŋp manö kub hagnab. ³ Niŋi bi gi aij giŋnaböl gau, bi gapman bi kub gau anîniŋ gö piŋniŋ gagnaböl; niŋi bi gi naij giŋnaböl gau nöp, bi gapman bi kub gau

* **12:19:** Dud 32:35; Mad 5:39 * **12:20:** Pro 25:21-22; Mad 5:44

* **13:1:** Dai 3:1; Pro 8:15

aninın gö piñin gınaböl. Anıb u, bı gapman bı kub gau piñin gagan, a gı nınabım u, mıd aij gımim nınöm bı gapman gau, “Kale gı aij gıpım,” a gınaböl. * 4 Pen nıhön: God hagö, gapman bı gau, wög gep bı nıpe rö mıdöm, kalöp abad mıdlö me, kale mıd aij gınabım. Pen kale nın aij gımim, gı naj gagmım; gapman bı ru mılö kıd ud ajaböl u, yıharın ud ajagaböl. God hagö, gapman bı gau, wög gep bı nıpe rö mıdöm, nıbi bı gau gı naj geınaböl u, kalıp dam manö kub hagöm, pen ilön nınaböl.

⁵ Anıb u, pen ilön udun rö löp a gun, gapman manö u hain gagan; God gapman nınıbir hag lö, hanıp abad mıdpal u me, nıhön gınıg gapman manö rıb juun a gun, manö kale hain gun agamıj mıd aij gun.

⁶ Adö anıbu nöp me, dakıs u rö nöp nın. God gapman bı gau kalıp nınıbir hagö, gapman wög kale anıbu göm, pe udpal. * ⁷ Nan naböj kale nan nıhön nıhön rö mıdainım u, naböj magöñhalö ral pıs gımim. Gapman dakıs nıeb u, kalıp dakıs nımim. Nıbi bı rımnap dakıs adö ke rımnap nıeb u, kalıp u rö nöp dakıs nımim. Nıbi bı manö kale nın udep gau, manö kale nın udmim. Nıbi bı hib dap ranıeb gau, hib kale dap ranmim.

Pen pen mıdmagö lımim

⁸ Nan naböj kale rımnap mıdainım, böj nöp naböj ral pıs gımim. Pen hon nan naböj añı ap mıdöp hon naböj ral pıs gıpın, a gun hagagnabun; nıbi bı pen pen mıdmagö lep naböj

* 13:3: 1Pi 2:13-14 * 13:6: Mad 22:21

anibu hagabin. Nibi bi gau kalip midmagö linabun u, God lo manö haga haga rö nöp ginabun. * ⁹ God nipe ke manö klö haga u, Mosi nipe God Manö adin rimnap kali klin riköm haga, “Nibi si bi si gagmim; wip al pakagmim; nan si udagmim; nibi bi rimnap nan kale gau nan yad rö midaböp, a gimim gasi u ninagmim,” a ga. God manö klö rimnap halö haga. Pen God manö klö nihön nihön haga u manö it añi u nöp midöp: “Kale ke midmagö libim rö, nibi bi gau kalip u rö nöp midmagö limim.” * ¹⁰ Kale nibi bi rimnap midmagö linabim u, kalip gi naj gagnabim. Adö anibu nöp, kale nibi bi midmagö linabim u, God lo manö haga haga u magöjhalö hain ginabim. *

¹¹ Nin midpun an nibi nin aij gimim. Jisas nip hadame nöp nin udun, hainö God nipe nibi bi yad ke, a göm, hanip böj nöp dam ram nipe adö lan au ud arnab, a gi gasi ninmidun. Pen mi rimnap ap ara, nin anibu uri sol midöp. Anib u me, nihön ginig hon han hau gi midpim? Urakmim, gasi ninöl gi midaimim. * ¹² Rapin sibön an midpun rö, ram runig gab. Anib u me, kale nan nihön nihön sib an yan rö ajöm gi naj gimidal adö u arö gun, Seden aip pen pen gep sior klö usajil bad klö nan mailö halö God nöb gau ud yimun. * ¹³ Anib u, hon Jisas mailö aij nipe adö u midpun, a gun, gi aij göl gi mideinabun. Pen nan iru yabil ninöm, nig klö nin hau löm, nibi si bi si göm, hatöwalö göm, pen pen göm, nan kale

* **13:8:** Mad 22:39-40; Jem 2:8 * **13:9:** Eks 20:13-15,17; Dud

5:17-19,21 * **13:10:** 1Ko 13:4-7 * **13:11:** Ep 5:14; 1De 5:6-7

* **13:12:** 1Jn 2:8

nan yad rö mîdaiböp a göm gîpal gau gagun. *
 14 Pen kale Bî Kub Jisas Kraiss ud walîj rö yîmim,
 mîdmagö prî an hon dan gasî göp adö u aigöl gun
 gînabun a gîmim gasî u niŋagmim. *

14

Asî masî gîpal gau kalîp hag gagmim

¹ Nîbi bî rîmnap Kraiss Jisas nîp niŋ udpal u
 pen niŋ ud pîdön gagöm, gasî mîhönngöl niŋbal
 gau, “Kalîp udun hag amîl apîl gîno, gasî niŋ aij
 göl,” a gîmim, hag gagmim; kale Jisas Kraiss nîp
 niŋ udpal u, nîbi bî hon, a gîmim, ud aij gîmim.

* ² Hon niŋbun, nîbi bî rîmnap Kraiss Jisas nîp
 niŋ ud mîdöm, nan gau abönamö ñîŋbal; pen nîbi
 bî rîmnap, Kraiss Jisas nîp gasî adö adö nöp niŋ
 udöm, nîp aij gagnab, a göm, kaj wal wayön nan
 gau hil göm, yîharîŋ nan magö hatî nöp ñîŋbal.

* ³ Pen nîbi bî nan haŋöwatö ñîŋbal gau, nîbi bî
 nan hil gîpal gau kalîp hag juagöl. Nîbi bî nan hil
 gîpal gau, nîbi bî nan abönamö ñîŋbal gau, God
 niŋö nan si nan naij gaböl, a göm, kalîp hag gagöl.
 Nîhön gîniŋ: God nîbi bî anîb gau kalîp udö, nîbi
 bî nîpe mîdpal. * ⁴ Bî wög gep ap bî kub nîpe nîp
 wög rîmnap geinab, ne niŋmön, gî aij gîpan aka
 gî aij gagpan, a gîmön hagagnabön. Bî kub nîpe
 ke niŋöm, gî aij gîpan aka gî aij gagpan, a gînab.
 Pen nîpe gî aij gînab me; Bî Kub nîpe ke nîp gî
 ñö, nîpe aij gîniŋm rö löp. *

* **13:13:** Luk 21:34; Ep 5:18 * **13:14:** Ep 5:11 * **14:1:** Ro
 15:7 * **14:2:** Jen 9:3-4 * **14:3:** Kol 2:16 * **14:4:** Mad 7:1;
 Jem 4:11-12

⁵ Pen n̄ibi b̄i r̄imnap n̄iηlō, ñ̄in ap God ñ̄in kub n̄ipe rō lōp, ñ̄in ap ñ̄in ȳthar̄iη rō lōp. Pen n̄ibi b̄i r̄imnap n̄iηlō, ñ̄in ap God ñ̄in kub n̄ipe rō lagōp, ñ̄in magōr̄halō ñ̄in ke ke rō m̄idagōp. An̄ib u, kale ke ke m̄idpim rō, gas̄i kale aij n̄iηbim adō an̄ibu n̄iηmim ḡipe ar̄n̄m. *

⁶ Ñ̄in ap God ñ̄in kub n̄ipe rō lōp, a gōm n̄iηbal gau, B̄i Kub n̄ip gas̄i n̄iηōm me an̄ig gōl gas̄i n̄iηbal. Pen n̄ibi b̄i kaj wal wayōr̄ nan gau ñ̄iηbal gau, God n̄ip aij a gōp a gōm ñ̄iηbal. N̄ibi b̄i as̄i mas̄i ḡi aij gōm, nan r̄imnap nōp ñ̄iηbal gau u rō nōp, God n̄ip aij a gōp a gōm ñ̄iηbal.

⁷ Hon kam̄iη m̄idun, hon ke halō m̄idpun, a gun gas̄i u n̄iηagun. Umn̄ig ḡinabun u, hon ke halō mudun umnabun, a gun gas̄i u n̄iηagun.

⁸ N̄ihōn ḡin̄ig: hon kam̄iη m̄idun, n̄ibi b̄i B̄i Kub hib haglō adō araη a gun, gas̄i u nōp n̄iηun m̄idnabun. Umn̄ig ḡinabun u, n̄ibi b̄i B̄i Kub hib haglō adō araη a gun, gas̄i u nōp n̄iηun umnabun. An̄ib u, m̄ideinabun aka umnabun, hon B̄i Kub n̄ibi b̄i wōg gep n̄ipe m̄idpun. * ⁹ Adō an̄ibu nōp, Krāis n̄ipe umōm uraka. An̄ib u me, hon kam̄iη m̄idpun gau abe, hadō umla gau abe, hon magōr̄halō B̄i Kub n̄ibi b̄i n̄ipe m̄idpun.

¹⁰ An̄ib u, kale n̄ihōn ḡin̄ig añ mam Krāis lau adō m̄idpal r̄imnap kal̄ip, an̄ig ḡipim, an̄ig ḡipim, a ḡim̄im manō hag gabim? Pen kale n̄ihōn ḡin̄ig añ mam Krāis lau adō m̄idpal r̄imnap kal̄ip n̄iηbe, kale n̄ibi b̄i ȳthar̄iη rō lōp. N̄iη aij ḡim̄im: hon magōr̄halō God amgō ilō adō n̄ipe u m̄idno,

* **14:5:** Gal 4:10-11 * **14:8:** Gal 2:20

hanip manö kub hagnab. * 11 Aisaia God Manö
 adiñ ap kalı kliš rıköm haga,
 “Bı Kub hagöp, ‘Yad niñö yabı hagabin,
 hainö nıbi bı gau magöñhalö yıp niñöm,
 nable udöm, kugom yımöm,
 “God nıpe añı Bı Kub midöp,” a gınaböl,’ a
 göp,” a ga. *

12 Anıb u, niñim. Hon añı añı midpun rö, God
 hon magöñhalö hag niñö, hon kamıñ midun nan
 niñön niñön gıpun gau hag ñun, ai gıniğ anıg
 gıpun a gun hagnabun.

*Añ mam Kraıs lau adö midpal rımnap kalıp
 gası niñmim*

13 Anıb u, añ mam Kraıs lau adö midpal rımnap
 kalıp, anıg gıpim, anıg gıpim, a gımim manö hag
 gabim u arö gımim. Kale gası niñmim, yad gınö
 añ mam Kraıs lau adö midöp ap dui göm, adan
 uıham ajep rö u aramöm, lug paköm gı naij gınab,
 a gımim, agamıj midmim, adö anıbu nöp gıpe
 arnim. 14 Bı Kub Jıas bı nıpe midpin rö, gası
 yad u niñ aij gıpin, nan hil gep rımnap midagöp.
 Nıbi bı rımnap gası kale ke niñöm, nan hil gıpal.
 Pen nan anıbu niñno, God niñö aij gagnab a göm
 hil gınaböl u, nan anıbu niñagöl. * 15 Pen kale,
 añ mam Jıas kalıp a göm uma anıb gau kalıp
 midmagö lagmim, nan kale ası ması gıpal gau
 halöwalö niñbe, kale gası iru niñöm ap lug paköl
 rö löp. Adö anıbu gı naij gınabim. * 16 Kale
 ke niñmim, adö rımnap gımim rö lınab u pen

* 14:10: 2Ko 5:10 * 14:11: Aıs 45:23; Plp 2:10-11 * 14:14:
 Ap 10:15; Dai 1:15 * 14:15: 1Ko 8:11-13

nibi bi rımnab anıg gınabım u nıñöm hagnaböl, “Krais lau adö mıdpun a gıpal u pen kale nıñebır nan sı nan nııj gaböl u me, hon nıñbun, Jıas manö aıj nıpe manö nıñ udep a gıpal u pıral hagpal,” a gınaböl. ¹⁷ Nıñön gınıg: God nıpe kın hon mıdöp manö adö anıbu hageınabun u, nan nıñeb nıg nıñeb manö anıbu hagagnabun; gı aıj gep manö adö u nöp hagnabun; agamıj hain rık mıdep manö adö u nöp hagnabun; mıñ mıñ göl gı mıdep manö adö u nöp hagnabun. Nan aıj anıb gau Ana Uı nıpe nıö udnabun me. ¹⁸ Hon Krais nıp nıñ udun anıg göl geınabun u, God nıñö aıj gınab; nıbi bi gau nıñöm, gı aıj gıpal, a gınaböl.

¹⁹ Hon aıgöl gun añ mam aıp agamıj jım nıöl mıdun, hon magöñhalö Krais manö aıj nıpe u nıñ ud pıdörj gun, a gımım, adan anıbu nöp klö gımım hain gımım. * ²⁰ Nan magö rımnab hıl gagep. Pen bı ap gası gası löm, nan gau hałöwałö nıñıaıö, Krais nıp nıñ udöp nıbi bı ap nıñöm, dı göm, Krais nıñ udöp u arö göm ap lug paknab u, bı hałöwałö nıñıñab bı anıbu nıpe gı nııj gınab. Nan magö nıñöm, God wög nıpe gı nııj gınab. Kale anıg unbö rö gagmım. * ²¹ Anıb u, hon nıñno añ mam ap lug paknım rö löp, a gı nıñnabım u, kaj yuö gau arö gımım, nıg wain gau arö gımım, nan gau arö gımım gınabım u aıj. Nıñön gıno añ mam ap lug paknım rö löp, a gı nıñnabım u, añ mam a gımım, anıg gagmım.

²² Yad nan nıñeb nıñıagep manö hagpın u, kale nıñön gası nıñbım u, kale ke God aıp. God hanıp gası aıj nıöb rö nıñun gun, añ mam rımnab rau

* **14:19:** Ro 12:18; 15:2 * **14:20:** 1Ko 8:13

ñagnabun u, ñiñi löl gi mideinabun. ²³ Pen nan rïmnabun gasi mïlö lun ñiñnabun u, manö mideinab. Niñon giñig: anig geinabun, God nïp aij giñim a gi gasi u niñun ñiñnabun; nïp aij giñim aka aij ganiñim a gi gasi u niñun ñiñnabun. Hon anig göl rö halöwaö geinabun u, nan si nan naj giñnabun.

15

Nïbi bi rïmnabun mid aij göl rö adö u nöp niñun a giñim

¹ Hon nïbi bi Krai nïp niñ ud pïdöñ gi midpun gau, hanïp ke aij giñnab adö u niñun gagun. ² Nïbi bi nïp niñ ud pïdöñ gagpal gau, nïp niñ ud pïdöñ göl a gun, gasi u niñun gun. Hon ke aij giñnab u nan kub wasö; pen nïbi bi rïmnabun, Krai nïp niñ ud pïdöñ giñnaböl aka nïp niñ ud pïdöñ ganiñnaböl u nan kub. * ³ Krai u rö nöp, ke aij ga adö u gaga. Krai nïpe Nap nïp manö haga rïmnabun, Depid nïpe God Manö adïñ ap kali kïñ rïköm haga, “Nöp hag jubal u uri yïp u rö nöp hag juaböl,” a ga. * ⁴ Kale niñ aij göl a göm, God nïpe geia niñöm bi nöd nïbö gau God Manö u kali kïñ rïkla. God Manö anïbu amgö li niñun, manö aij anïbu niñ udun, Jisas Krai niñ ud pïdöñ gun, klö gun gi aij gun, aganiñ ñiñi löl gi gasi halö mideinabun. Adö anïbu nöp God nïpe geia, God Manö anïbu kali kïñ rïkla. * ⁵ God nïpe gö, kale Jisas Krai niñ ud pïdöñ giñim, klö giñim gi aij giñim, aganiñ ñiñi löl gi gasi halö mideinabim. Pen Krai Jisas ga

* 15:2: 1Ko 10:24,33 * 15:3: Sam 69:9 * 15:4: 2Di 3:16

rö n+ɲun an+g rö gun a g+mim, n+p an+g göl hain g+mim, God n+pe gö, kale gas+ adö añ+ n+ɲmim, j+ɲm ñöl m+ɲmim, g+mim. ⁶ Kale an+g g+mim, gas+ añ+ nöp, maj m+ɲgan añ+ ad+ɲ ad+ɲ u nöp, B+ Kub hon Jisas Krai Nap hib n+pe u hagpe adö arn+m.

God Isrel n+bi b+ wasö gau kal+ɲ u rö nöp mög n+ɲöb

⁷ Gas+ n+ɲ aij gagpe ñ+n u, Krai kalöp mög n+ɲöm ud aij gö, n+bi b+ n+pe m+ɲpim u, kale ke agam+ɲ pen pen mög n+ɲmim, ud aij g+mim, m+ɲmagö l+ m+ɲpe, n+bi b+ r+ɲnap n+ɲöm God hib n+pe haglö adö arnab. * ⁸ God hadame nöp Juda kai n+hi i+ɲ kale gau kal+ɲ manö klö n+ɲö haga u, haga rö nöp g+nab u, n+ɲöl a göm, Krai n+pe Juda kai kal+ɲ nan a göm aua. * ⁹ An+ɲ u, Juda n+bi b+ wasö gau, God n+pe han+ɲ mög yab+ɲ n+ɲöb, a göm hib n+pe haglö adö arn+m, a göm aua. Krai nöd Nap God n+p manö haga rö, Depid God Manö ad+ɲ r+ɲnap kal+ɲ kliñ r+ɲköm haga,

“An+ɲ u, yad Juda n+bi b+ wasö aɲ gau m+ɲdem, k+ɲmap hagem, hib ne u hagnö adö arnab,” a göp,” a ga. *

¹⁰ Manö ap Mos+ɲ God Manö ad+ɲ ap kal+ɲ kliñ r+ɲköm haga,

“Kale Juda n+bi b+ wasö gau, God n+bi b+ n+pe aip pa j+ɲm ñ+mim, m+ɲñ m+ɲñ g+mim,” a ga. *

¹¹ Pen manö ap Depid God Manö ad+ɲ ap kal+ɲ kliñ r+ɲköm haga,

“Kale Juda n+bi b+ wasö gau magöɲhalö

* **15:7:** Ro 14:1 * **15:8:** Mad 15:24 * **15:9:** Ap 3:25; Sam 18:49 * **15:10:** Dud 32:43

Bi Kub hib nipe hagpe adö aran.
 Kale nibi bi ram minönj ke gau gau magönhalö
 kimap hagöl gi, hib nipe hagpe adö i gilan
 aran,” a ga. *

¹² Pen Aisaia u rö nöp God Manö adin ap kali klin
 riköm haga,

“Bi Jesi rikö rik damöm rik daunaböl ap apöm,
 nibi bi ram minönj ke ke midpal gau
 magönhalö abad mideinab.

Juda nibi bi wasö gau, Bi anibu nöp gasi ninöm,
 gasi halö mideinaböl,” a ga. *

¹³ God nipe ga u ninun, gasi halö midpun. God
 gö, kale nip nin ud pidönj gimim, miñ miñ göl gi,
 agamij hibur hain hain göl gi midmim. Anig göl
 gi midaipe, Ana Ut nipe pidönj halö gasi rimid
 midmagö an kalöp dan apöm gö, kale gasi halö
 nöp mideinabim.

*Pol nihön ginig manö klö hagöm köp kali klin
 rikanj*

¹⁴ Pen añ mam bi. Gasi yad ninbin kale nibi bi
 aij yöl; nagı adö nihön gimim God nip aij ginab
 u nin aij gipim; kale añ mam kale gau God Manö
 aij u pen pen hag ñı aij gimim rö löp. ¹⁵ Pen kalöp
 köp kali klin rikabin anibi, manö klö rö rimnap
 hagin. God yip mög ninöm, ud aij göm, wög gep
 bi nipe hag la u me, yad kalöp manö klö anibu,
 kauyan hagnö nin aij gim a gem hagin. ¹⁶ God
 yip hag lö, yad Krais Jisas wög gep bi nipe midem,
 Juda nibi bi wasö gau gi ñem, God manö aij u
 kalöp hag ñabin. Yad God manö aij hag ñabin u,

* **15:11:** Sam 117:1 * **15:12:** Ais 11:10 Rep 5:5

yad God nɪp nan sabe gep bɪ rō mɪdem, manö aij nɪpe hag ñabin. Anɪg gɪnō, Juda nɪbi bɪ wasö gau, God nɪp nan sabe gɪ ñɪbal nan aij yabɪɪ nan gagöp rō lɪlö, God nɪp aij gɪnab. Ana U† nɪpe gö, kale nɪbi bɪ ke kamɪŋ aij rō lɪlö, God kalɪp ñɪñɪ löm udnab. *

¹⁷ Krais Jisas aip jɪm ñöl mɪdpin u me, yɪp aij gö nɪŋöl gɪ, God nɪp wög gɪ mɪdpin. ¹⁸⁻¹⁹ Krais geia yad nɪp wög gem, yad wög nɪhön nɪhön gɪpin u nöp hagnabin. Yad Juda nɪbi bɪ wasö gau kalɪp Krais manö aij u hag ñɪ ajainö nɪŋöl gɪ, Ana nan gagep rō rɪmnap gö nɪŋöl gɪ, Juda nɪbi bɪ wasö gau nɪŋöm, God manö u uɪpal. Yad ram mɪnön Jerusalem urakem, Krais manö aij u magöŋhalö kabö göl nöp adan mɪlö yabɪɪ hag ñɪ aij gɪ dam dam ram mɪnön Ilirikam amem, ado gɪ aunö. ²⁰ Gasɪ yad pör nɪŋbin u, nɪbi bɪ Krais manö nɪpe nöd nɪŋagla ram mɪnön gau nöp amem, hag ñɪnam a gem nɪŋbin. Bɪ Krais manö hag ñeb rɪmnap nöd amöm padö bɪnɪŋ gɪla adö u ram gɪnam a gem nɪŋagpin. * ²¹ Aisaia nɪpe God Manö adɪŋ ap kalɪ kliñ rɪköm haga, “Kalɪp manö aij nɪpe hag ñagal; pen kale nɪŋnaböl.

Nɪbi bɪ manö aij nɪpe apdi nɪŋagal gau, kale nɪŋöm nɪŋ aij gɪnaböl,” a ga. *

Pol daun kub Rom arnam, a ga

²²⁻²³ Anɪb u, mɪ iru yabɪɪ nöp, ram mɪnön gai i hag ñɪ aj aj, daun kub kale Rom arnam a gɪmɪdin u pen nɪnam rō laga. Pen mɪñi ram mɪnön rɪgön

* **15:16:** Ro 1:5; 11:13 * **15:20:** 2Ko 10:15-16 * **15:21:** Ais 52:15

gai i wög gɨnam rö lagöp nɨnem yad kalöp nɨnɨg nɨnabin. * 24 Yöp söl mɨdöp, ram mɨnönj Spen arnɨg gabin. Gasɨ yad nɨnbin u, am kale aip pro magö ap mɨdnö aij gö nɨjöl gɨ, hainö yɨp dam Spen adan ramö u yumim, a gɨ gasɨ nɨnbin. 25-26 Pen Masedonia Propins nɨbi bɨ abe, Akaia Propins nɨbi bɨ abe, Jerusalem nɨbi bɨ Kraiss lau adö mɨdöm mani nan kale mɨdagöp gau, kalɨp mani nan kale gau abönämö ñɨla u, mɨñi kalɨp ñɨnam a gem nɨnabin. * 27 Gasɨ kale ke nɨjöm gɨpal anɨbu, gɨ aij gɨpal. Juda nɨbi bɨ Kraiss manö aij u dam, Juda nɨbi bɨ wasö gau kalɨp hag ñɨbal rö, God mani nan kalɨp ñöb gau rɨmnap Juda nɨbi bɨ kalɨp pen ñɨnaböl u aij. *

28 Pen mani yɨp ñɨbal anɨbu magöñhalö dam Jerusalem bɨ gau ñem, Spen adan u amem, kale mɨdpim u nɨnabin. 29 Ñɨn anɨbu apem kalöp nɨnönö, Kraiss gasɨ aij nɨpe ñö, kale nɨp nɨj ud sɨsɨ limim ñɨñɨ yabɨlɨ lɨnabim. *

30 Añ mam yad gau. Bɨ Kub Jisas Kraiss lau adö mɨdpim u, God Ana aɨ kalöp danj mɨdöm kalöp mɨdmagö lep magö u ñab rö, yad a gɨmim, God nɨp sabe göl gɨ nöp mɨdaimim. * 31 God nɨp sabe gɨ mɨdaimim, yad Jerusalem arnɨg gem, ram mɨnönj Judia areinam, Judia nɨbi bɨ Kraiss nɨp nɨj udagpal gau yɨp gɨ najj gaiöl, yɨp ud kamɨj yunɨm. Pen God nɨp sabe gɨ mɨdaimim, yad Jerusalem amjakem, Kraiss nɨbi bɨ nɨpe gau kalɨp nan nɨhön nɨhön gɨ ñɨnɨg gabin u gɨnö, kalɨp aij

* 15:22-23: Ro 1:13 * 15:25-26: 1Ko 16:1-4; 2Ko 8:1; 9:2,12; Ap 24:17 * 15:27: 1Ko 9:11 * 15:29: Ro 1:11 * 15:30: 2Ko 1:11; Kol 4:3; 2De 3:1

gö n̄ñöl ḡi, aip j̄m ñöl m̄daiun. ³² An̄b u, God ȳip yau a gain̄m, kale m̄dpim u amem, magö ap m̄dnö aij gö n̄ñöl ḡi, kalöp aip m̄deinabun.

³³ God kalöp magöñhalö abad m̄dö n̄ñöl ḡi, agam̄j j̄m ñöl m̄dmim m̄d aij ḡimim. An̄b unbö rö aij.

16

Pol, “Kale m̄dpim?” a ga

¹ Pen añ hon Pibi, Senkria daun au cöc wög gab n̄bi u, nab. N̄pe n̄bi aij yab̄t. Kale m̄dpim u amjakö, n̄p ud aij ḡimim. ² Ȳip aij ḡinab u, kale m̄dpim u amjakö, kale B̄i Kub n̄ñ udpim rö, B̄i Kub n̄bi b̄i n̄pe pen pen ud aij ḡipal u rö, n̄p ud aij ḡimim. Nan r̄imnap m̄dagain̄m, hałöwałö ñ̄mim. N̄pe n̄bi b̄i gau iru nöp kal̄p ud aij göm, ȳip abe ud aij göm göp.

³ Pen n̄bi Prisila abe, nugmul Akwila abe, Krai n̄p wög j̄m ñun ḡim̄dun ber m̄hau kal̄p haggim, “Pol kalöp ber m̄hön, ‘M̄dpil?’ a göp,” a ḡimim. * ⁴ Nöd ȳip al pak l̄n̄g geila, ber aij yad m̄hau m̄dmil, ȳip amdam ḡilö. Pen halpe ke al pak löl a ḡimil gas̄i u n̄ñagmil an̄g ḡilö, ȳip aij göm, Juda n̄bi b̄i wasö ram m̄nön̄ ke m̄lö gau hag ñ̄nö Krai Jisas n̄ñ udpal gau kal̄p abe aij göm göp.

⁵ Pen n̄bi b̄i Krai Jisas n̄ñ udpal ram kal̄p ber u magum ḡipal gau kal̄p u rö nöp haggim, “Pol kalöp, ‘M̄dpim?’ a göp,” a ḡimim.

* **16:3:** Ap 18:2

- Mam mîdmagö yad Epinidas nîp hagmim, “Pol nöp, ‘Mîdpan?’ a göp,” a gîmim. Esia Propins au, Kraiss nîp nöd uda bî me anîbu.
- ⁶ Nîbi Maria kalöp klö yabił wög gi ñîmîdöp u nîp hagmim, “Pol nöp, ‘Mîdpan?’ a göp,” a gîmim.
- ⁷ Pen bî ridîk yad nîneb rô, Adronaikas abe, Junias abe, kalîp mîhön hagmim, “Pol kalöp mîhön, ‘Mîdpil?’ a göp,” a gîmim. Kalpe mîhön Kraiss nîp nöd nîñ udlö, yad hainö nîñ udnö. Yîp nagî lîla rô, kalîp mîhön u rô nöp nagî lîlö, jîm ñun mîdmîdun. Pen bî Jisas manö ud arep gau, bî anîb mîhau kalîp nîñ aij yabił gîpal.
- ⁸ Mam mîdmagö yad Ampliedas, Kraiss nîp cîg aij göp u, nîp hagmim, “Pol nöp, ‘Mîdpan?’ a göp,” a gîmim.
- ⁹ Mam Urbanîs nîp hagmim, “Pol nöp, ‘Mîdpan?’ a göp,” a gîmim. Mam anîbu yad aip Kraiss nîp wög jîm ñöl gîmîdul. Mam aij Sîdakîs nîp u rô nöp hagmim, “Pol nöp, ‘Mîdpan?’ a göp,” a gîmim.
- ¹⁰ Apeles, marö auö, Kraiss nîp nîñ ud pîdön göm mîd aij göp bî u, nîp hagmim, “Pol nöp, ‘Mîdpan?’ a göp,” a gîmim.
- Nîbi bî Arisdobiulas ram mîdpal gau kalîp hagmim, “Pol kalöp, ‘Mîdpîm?’ a göp,” a gîmim.
- ¹¹ Bî ridîk yad nîneb Herodion nîp hagmim, “Pol nöp, ‘Mîdpan?’ a göp,” a gîmim.

Nibi bi Nasisas ram u midöm, Bi Kub niñ udpal gau kalip hagemim, “Pol kalöp, ‘Midpim?’ a göp,” a g+mim.

¹² Nibi Draipina abe Draiposa abe, Bi Kub nip niñ udöl gi, nip wög gipil nibi anib mihau kalip hagemim, “Pol kalöp mihön, ‘Midpil?’ a göp,” a g+mim.

Añ aij yad Persis, Bi Kub nip niñ udöl gi, nip wög klö göp nibi anibu nip u rö nöp, “Pol nöp, ‘Midpan?’ a göp,” a g+mim.

¹³ Bi Rupas, Krais nip wög klö göm göp u, nip hagemim, “Pol nöp, ‘Midpan?’ a göp,” a g+mim. Nime nipe u, ami yad rö löp u, nip u rö nöp hagemim, “Pol nöp, ‘Midpan?’ a göp,” a g+mim. *

¹⁴ Asinkridas, Pligon, Hermes, Padrobas, Hermas, n+mam kale aip midpal gau abe magöñhalö kalip, “Pol kalöp, ‘Midpim?’ a göp,” a g+mim.

¹⁵ Pilologas, Julia, Nereus, Nereus niñin nipe Olimpás, Krais nibi bi nipe kale aip midpal gau magöñhalö, “Pol kalöp, ‘Midpim?’ a göp,” a g+mim.

¹⁶ Kale Bi Kub nip niñ udpim rö, pen pen hag wihai udöl gi, alaun bom halumim.

Krais nibi bi nipe gai i God nip sabe ginig cök ke ke magum gipal gau, “Kale midpim?” a gipal. *

Manö piral hagpal gau udagemim

* **16:13:** Mak 15:21 * **16:16:** 1Ko 16:20; 1Pi 5:14

17 Añ mam aij yad gau, niñ aij gi+mim. Ni+bi bi ri+mnap manö gau ni+bö gau ni+bö dapöm, ni+bi bi Krai+ lau adö mi+dpal gau kal+p hag ni+lö ni+lö, gasi aij nöd ni+ñla adö u arö göm, manö piral hagpal an+bu udöm, asi+k ke ke li+bal. Kalöp an+bu unbö rö nöp gi+nim rö löp u, manö piral hagaiöl u udagmim. * 18 Ni+bi bi an+ig gi+pal gau, Bi Kub hon Krai+ ni+p wög u gun, a göm gasi u ni+ñöm gagpal; kal+p ke aij göp adö u nöp gasi ni+ñöm gi+pal. Kale manö hain hain rö, ni+bi bi hib dap raneb manö u nöp hag hag gi+ mi+dlö ni+ñöl gi+, ni+bi bi ni+ñ aij gagpal gau manö piral kale ni+ñ udöm dui gi+pal. *

19 Kale pen God manö aij u ud aij gi+mim, hagöp rö gi+mi+dim, ni+bi bi gau magöñhalö ni+ñbal u, yi+p aij yabi+l göp. Nan ni+hön God amgö ilö ni+pe aij gi+nim u, kale ni+bi bi gasi ni+ñeb rö mi+dmim, nan ni+hön God amgö ilö ni+pe nan si nan naij rö mi+dnim u, kale ni+bi bi gasi hau+l rö mi+dmim u, yi+p aij gi+nab. *

20 Söl mi+döp, God ni+bi bi abad mi+d aij göp u, ni+pe Seden ni+p ud ra+ta mo kale gau lö, klö ni+pe mi+dageinab.

Yad God ni+p sabe gabin, Bi Kub hon Jisas kalöp mög ni+ñöm ud aij gö ni+ñöl gi+, kale mi+d aij gi+mim. *

21 Bi yad aip wög ji+m ni+l gi+pul, Dimodi, kalöp hagab, “Mi+dpim?” a gab. Bi ri+dik ni+ñeb yad gau Lusias, Jeson, Sosipada u rö nöp kalöp, “Mi+dpim?” a gaböl. *

* 16:17: Mad 7:15; Dai 3:10 * 16:18: Plp 3:19; 2Pi 2:3

* 16:19: Ro 1:8; 1Ko 14:20 * 16:20: Jen 3:15 * 16:21: Ap 16:1-2; 19:22; 20:4

22 Pen yad bɪ Dedias, Pol hagö köp kalɪ kliš rɪkabin i, u rö nöp kale Rom kai Kraiss lau adö mɪdpim gau kalöp, “Mɪdpim?” a gabin.

23 Bɪ Gaias, yɪp Pol dam ram nɪpe u löm, abad mɪd aij göp u, kalöp, “Mɪdpim?” a gab. Bɪ anɪbu nöp Kraiss lau adö mɪdpal nɪbi bɪ gau hagö, ram nɪpe u amöm magum gɪpal, kalɪp ud aij gɪ mɪdöp.

Pen bɪ kuskus pe ñeb Erasdas abe, mam hon Kwodas abe, u rö nöp kalöp, “Mɪdpim?” a gabil. *

24 Yad God nɪp sabe gabin, Bɪ Kub hon Jisas Kraiss kalöp magöñhalö mög nɪñöm ud aij gö nɪñöl gɪ, kale mɪd aij gɪmim. Anɪb unbö rö aij!

25-26 Pen God hib nɪpe hagno adö arnɪm. Nɪpe nöp me kalöp abad mɪdö nɪñöl gɪ, nɪp cɪg aij gɪmim mɪdmim rö löp. Jisas manö aij anɪbu nöd pi göl mɪdmɪdöp u pen mɪñi, bɪ God manö hagep gau, manö nɪpe God Manö kalɪ kliš rɪkla u waiö lö, manö aij anɪbu nɪbi bɪ gau kalɪp pör hag ñɪbin. God nöp hagö me, nɪbi bɪ ram mɪnönj ke gau gau magöñhalö hag ñino, nɪp nɪñ udöm hagöp rö göl. *

27 God añɪ gasɪ aij gasɪ klö göm nɪñöb u, Jisas Kraiss nɪp hanɪp nan a göm yuö aua rö, hib nɪpe pör nöp pör nöp hagno adö aran. Anɪb unbö rö aij me.

* **16:23:** Ap 19:9; 1Ko 1:14 * **16:25-26:** Ep 1:9; 3:5,9; Kol 1:26; Ro 1:5

Manö Kamɨŋ
The New Testament in the Kobon Language of Papua
New Guinea
Nupela Testamen long tokples Kobon long Niugini

Copyright © 2005 The Bible Society of Papua New Guinea

Language: Kobon

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures. Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2015-01-26

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 9 Oct 2020

3850151d-322e-5e07-a069-b89a616a091d